

Α.Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ :

**« ΤΑΞΙΔΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΗΓΗΤΕΣ ΤΗΣ
ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ »**

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΧΡ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ
ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ : ΚΑΡΑΚΩΣΤΑ ΜΑΡΙΑ

ΠΑΤΡΑ 2003

Με αυτήν την εργασία κλείνει ένας σημαντικός κύκλος της ζωής μου και γι' αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω πρώτα από όλους τους γονείς μου, που μου συμπαραστέκονται όλα αυτά τα χρόνια, τον καθηγητή της πτυχιακής μου και την αρχαιολόγο κ. Φωτεινή Τσούκα για τη βοήθεια που μου προσέφερε.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΕΛ 1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΕΛ 3
1.1 ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΣΕΛ 5
1.2 ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΣΕ ΧΩΡΕΣ
-ΚΙΝΗΤΡΑ ΤΑΞΙΔΙΩΝ ΣΕΛ 8

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΑΡΧΑΪΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ(8^{ος} αιων. – 480 π.Χ)

2.1 ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ & ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ
ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΪΚΗ ΕΠΟΧΗ ΣΕΛ 12

2.2 ΕΚΑΤΑΙΟΣ Ο ΜΙΑΗΣΙΟΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΕΛ 14
ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ – ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ..... ΣΕΛ 14

2.3 ΣΚΥΛΑΞ Ο ΚΑΡΥΑΝΔΙΝΟΣ ΣΕΛ 18

2.4 ΚΟΛΕΥΣ Ο ΣΑΜΙΟΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ..... ΣΕΛ 20
ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΣΕΛ 21

2.5 ΗΡΟΔΟΤΟΣ Ο ΑΔΙΚΑΡΝΑΣΣΕΥΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΣΕΛ 22
ΚΙΝΗΤΡΑ – ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΣΕΛ 24
Ο ΗΡΟΔΟΤΟΣ ΕΞΕΡΕΥΝΑ ΤΗΝ
ΠΑΛΑΙΑ ΗΠΕΙΡΟ ΣΕΛ 26

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (480 - 323 π.Χ.)

3.1 ΠΥΘΕΑΣ Ο ΜΑΣΣΑΛΙΩΤΗΣ

ΠΟΤΕ ΕΖΗΣΕ-ΠΟΤΕ ΕΓΙΝΕ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ
ΣΚΟΠΟΣ ΣΕΛ 31
ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ & ΜΕΣΑ ΤΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΣΕΛ 33
ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΤΟΥ ΠΥΘΕΑ ΑΠΟ
ΣΤΕΡΙΑ & ΘΑΛΑΣΣΑ ΣΕΛ 36
ΣΤΙΣ ΚΑΣΣΙΤΕΡΙΔΕΣ ΝΗΣΟΥΣ ΣΕΛ 37
ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΥ..... ΣΕΛ 38

ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ ΤΗΣ ΒΡΕΤΑΝΙΚΗΣ	ΣΕΛ 40
ΣΤΗΝ ΑΠΩΤΑΤΗ & ΑΓΝΩΣΤΗ ΘΟΥΛΗ	ΣΕΛ 41
Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ.....	ΣΕΛ 42

3.2 ΑΝΔΡΟΣΘΕΝΗΣ Ο ΘΑΣΙΟΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ – ΕΡΓΑ.....	ΣΕΛ 43
---------------------------------	--------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ(323– 197 π.Χ.)

4.1 ΑΓΑΘΑΡΧΙΔΗΣ Ο ΚΝΙΔΙΟΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ –ΕΡΓΟ –ΤΑΞΙΔΙΑ.....	ΣΕΛ 44
---	--------

4.2 ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΟΣ Ο ΑΠΑΜΕΥΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	ΣΕΛ 47
ΕΡΓΑ – ΤΑΞΙΔΙΑ – ΣΧΟΛΙΑ	ΣΕΛ 48

4.3 ΤΙΜΟΣΘΕΝΗΣ Ο ΡΟΔΙΟΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ – ΕΡΓΑ	ΣΕΛ 50
----------------------------------	--------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5:ΡΩΜΑΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (197π.Χ– 4^{ος}α.μ.Χ.)

5.1 ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ

Ο ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ &«Η ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ».....	ΣΕΛ 51
Η ΠΡΟΣΕΚΤΙΚΗ ΔΟΥΛΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΥΣΑΝΙΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΒΕΗΓΗΤΩΝ.....	ΣΕΛ 54
« ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ » - ΣΧΟΛΙΑ.....	ΣΕΛ 57

5.2 ΣΤΡΑΒΩΝ Ο ΑΜΑΣΣΕΙΟΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	ΣΕΛ 60
ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΒΩΝΑ	ΣΕΛ 62
ΣΧΟΛΙΑ ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΣΤΡΑΒΩΝΑ ..	ΣΕΛ 63
ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΒΩΝΑ.....	ΣΕΛ 65

5.3 ΚΟΣΜΑΣ Ο ΙΝΔΙΚΟΠΛΕΥΣΤΗΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ – ΕΡΓΑ	ΣΕΛ 67
----------------------------------	--------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 : ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΜΗ ΕΛΛΗΝΕΣ

6.1 Η ΕΙΚΟΝΑ & Η ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΩΝ ΜΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΚΕΙΜΕΝΑ.....	ΣΕΛ 69
--	--------

6.2	ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΜΗ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ.....	ΣΕΛ 72
6.3	ΠΡΟΞΕΝΟΙ: ΟΙ ΞΕΝΟΔΟΧΟΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ.....	ΣΕΛ 74
6.4	ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ: ΟΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΣ.....	ΣΕΛ 76

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Η ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

7.1	ΜΟΡΦΕΣ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ	ΣΕΛ 77
7.2	Η ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΟΥ ΞΕΝΟΥ	ΣΕΛ 79
7.3	ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΤΗΣ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ.....	ΣΕΛ 81
7.4	ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ	ΣΕΛ 83
7.5	« ΟΙ ΠΑΡΑΣΙΤΟΙ ».....	ΣΕΛ 86
	ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	ΣΕΛ 87
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ.....	ΣΕΛ 89

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σε αυτήν την πτυχιακή, γίνεται μια προσπάθεια προσέγγισης των πρώτων « ταξιδιωτών ». Εκείνων, που με τα πενιχρά μέσα μετακίνησης που διέθεταν την εποχή εκείνη, κατάφεραν να φτάσουν στις πιο απομακρυσμένες περιοχές της Ασίας, της Ευρώπης και της Αφρικής, καταγράφοντας όλα όσα είδαν, αφήνοντας έτσι στους συγχρόνους τους μια πολύτιμη κληρονομιά.

Κάθε κεφάλαιο αντιστοιχεί και σε μια περίοδο της αρχαιότητας, αρχίζοντας από την Αρχαϊκή, 8^{ος} αιώνας π.Χ., και τελειώνοντας στην Ρωμαϊκή περίοδο, 4^{ος} αιώνας μ.Χ. Σε κάθε περίοδο αναφέρονται οι πιο γνωστοί - σημαντικοί περιηγητές, με αναφορές στο έργο τους, τα ταξίδια και τη ζωή τους.

Οι πληροφορίες που διαθέτουμε για κάθε περιηγητή σε ότι αφορά στο έργο του, τη ζωή του και τα ταξίδια του, δεν είναι ίδιες ποσοτικά στον καθένα, καθώς οι αρχαιολογικές έρευνες βρήκαν αρκετά εμπόδια στη συλλογή πληροφοριών. Κυριότερο εμπόδιο στην προσπάθεια αυτή ήταν η αλλοίωση των πηγών, άμεσων και έμμεσων που φέρνει το πέρασμα του χρόνου και πόσο μάλλον το πέρασμα τόσων αιώνων! Οι πηγές διατηρούνται συνήθως αποσπασματικά, ενώ οι συχνές μεταγραφές τους παραλάσσουν κάποιες φορές το αυθεντικό κείμενο. Άλλωστε, οι αρχαίοι περιηγητές πραγματοποιούσαν ταξίδια με κάποιο σκοπό, όπως η χαρτογράφηση του κόσμου, η ανακάλυψη νέων τόπων με προοπτική συνεργασίας και εκμετάλλευσης. Έτσι, οι περιγραφές των περιηγήσεων δεν

είναι αυτοσκοπός και γι' αυτό πιθανόν δεν είναι πλήρης. Ο κάθε περιηγητής περιγράφει ένα τόπο μέσα από το δικό του οπτικό πεδίο, από την ιδεολογία του και την προσωπική του ιδιοσυγκρασία. Έτσι, η πρώτη αλλοίωση της πραγματικότητας έρχεται με την καταγραφή των εμπειριών του περιηγητή σε κείμενο.

Επίσης πρέπει να σημειωθεί το γεγονός ότι η σύγχρονη βιβλιογραφία εξετάζει πιο πολύ τα έργα των αρχαίων, από φιλολογική άποψη. Γι' αυτό και είναι λίγοι οι συγγραφείς, οι οποίοι αναφέρονται πιο αναλυτικά στα ταξίδια κάποιου περιηγητή, όπως για παράδειγμα ο Χρ. Λάζος στο « Το ταξίδι του Πυθέα στην άγνωστη Θούλη », και δεν αρκούνται σε κάποια σχόλια μόνο. Αυτός είναι και ο κύριος λόγος που είναι άνιση ή « λιγοστή » η ποσότητα των πληροφοριών σε κάθε κεφάλαιο.

~~Στο δεύτερο μέρος αυτής της πτυχιακής εργασίας, γίνεται~~ μια αναφορά στο πώς έβλεπαν οι Έλληνες τους άλλους λαούς, τα προβλήματα γλώσσας που υπήρχαν μεταξύ τους, την ανάγκη ύπαρξης των πρώτων διερμηνέων, καθώς και την έννοια και σημασία που είχε η φιλοξενία για τους προγόνους μας. Η διάσταση της φιλοξενίας μέσα από τις αρχαίες πηγές είναι μάλλον διφορούμενη. Ήταν άραγε η φιλοξενία μόνο ένα καθήκον ιερό, φορτισμένο μέσα από τη θρησκευτική ιδεολογία, όπως παρουσιάζεται στα έργα του Ομήρου; Ή μήπως είχε μια σαφή πολιτική διάσταση που εξυπηρετούσε διάφορες κοινωνικές τάξεις, κυρίως υψηλής κλίμακας για την προώθηση και παγίωση των επιδιώξεων τους; Τα ερωτήματα αυτά δεν θα τεθούν αναλυτικά σαν μια προσωπική προσπάθεια προσέγγισης της έννοιας της φιλοξενίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ

1.2 ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΣΕ ΧΩΡΕΣ – ΚΙΝΗΤΡΑ ΤΑΞΙΔΙΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κατά την αρχαιότητα, ο Ελληνισμός παρουσίαζε μια εικόνα παρόμοια με τη σημερινή. Υπήρχε μία κεντρική εστία, η μητέρα-πατρίδα και ένας γαλαξίας αποικιών και κτήσεων. Την ίδια εικόνα περίπου έχουμε και σήμερα. Υπάρχει ο κυρίως ελλαδικός κορμός και διάσπαρτες σε όλο τον κόσμο ελληνικές νησίδες, εστίες πλέον διάφορων μορφών, που μεταφέρουν και αναπαράγουν τον Ελληνικό πολιτισμό. Η βασική διαφορά με την αρχαιότητα είναι ότι τότε οι πολυάριθμες ελληνικές εστίες βρίσκονταν συγκεντρωμένες σε μια γεωγραφική περιοχή με σαφή όρια. Αρχίζαν από τον Καύκασο και τελείωναν στην Ιβηρική χερσόνησο, περικλείοντας έτσι τη Μεσόγειο και μετατρέποντας τη σε μια εσωτερική θάλασσα, όπου τα ελληνικά πλοία ταξίδευαν με ασφάλεια μεταφέροντας εμπορεύματα και διαδίδοντας ταυτόχρονα τις ελληνικές τέχνες και επιστήμες.

Έτσι, οι Έλληνες κυριάρχησαν από άκρη σε άκρη στη Μεσόγειο, δίνοντάς της ελληνικό χαρακτήρα και σκέψη, μεταφέροντας – εκτός των υλικών αγαθών- την ιδέα της ελευθερίας, της δημοκρατίας, την έκφραση του λόγου, το μέτρο των ανθρωπίνων πράξεων, τη φιλοσοφία και γενικά όσα χαρακτηρίζουν και οριοθετούν τον ελληνικό πολιτισμό.

Σε αυτήν την τεράστια εξάπλωση κυρίαρχο ρόλο διαδραμάτισαν τα διάφορα ναυτικά και εξερευνητικά ταξίδια, τα οποία με τη σειρά τους συνέβαλαν στην ανάπτυξη και εξέλιξη σχετικών επιστημών, όπως η γεωγραφία, η αστρονομία, η χαρτογραφία, η ναυπηγική κλπ.

Τον απόηχο αυτών των ταξιδιών τον συναντούμε πρωταρχικά στην ποίηση και τη λογοτεχνία. Τα μακρινά ταξίδια που πραγματοποιούσαν οι Έλληνες προς την Ανατολή και κυρίως προς τη Δύση αποτέλεσαν τον πυρήνα διηγήσεων των Ομηρικών Επών. Οι περιπλανήσεις του Οδυσσέα αποτελούν αποσπάσματα διηγήσεων πολλών ταξιδιών και μάλιστα από διαφορετικές χρονικές περιόδους. Τα έπη απηχούν την επικινδυνότητα και το μυστήριο των διερευνητικών θαλάσσιων ταξιδιών προς άγνωστα μέρη.

Οι Έλληνες των αρχαίων χρόνων ανιχνεύουν τον άγνωστο κόσμο, είναι τολμηροί και ευφάνταστοι στην αναζήτηση τους, επίμονοι και περίεργοι. Σκοπός τους δεν ήταν μόνο οι εμπορικές συναλλαγές και η οικονομική κυριαρχία, αλλά και μη υλικοί λόγοι, η φιλοδοξία, η περιέργεια για το άγνωστο και η διάδοση του ελληνικού πολιτισμού. Οι εντυπώσεις των νέων χωρών ήταν τόσο έντονες, οι οποίες καταγράφονται ώστε να ταξινομείται « το χάος ».

1.1 ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ

Τα πλοία, οι όνοι και οι ημίονοι ήταν τα μεταφορικά μέσα που προσφέρονταν στους ταξιδιώτες μέχρις ότου πραγματοποιηθεί η τεχνολογική επανάσταση. Όμως, ούτε η Αρχαιότητα, ούτε ο Μεσαίωνας, ούτε η Αναγέννηση γνώρισαν παρόμοια επιτεύγματα. Μέχρι τον 19^ο αιώνα, ο ταξιδιώτης είχε να διαλέξει ανάμεσα στην άμαξα και το ιστιοφόρο ή αν η διαδρομή ήταν σχετικά μικρή και εφ'όσον η αντοχή του το επέτρεπε, την πεζοπορία.

Τα θαλάσσια ταξίδια ήταν η κύρια προτίμηση των ταξιδιωτών καθώς ήταν πιο ξεκούραστα, λιγότερο χρονοβόρα και πιο ασφαλή σε σχέση με την ξηρά. Γι'αυτό και η ελληνική ναυσιπλοία αναπτύχθηκε σε γοργούς ρυθμούς. Αλλά και τα θαλάσσια ταξίδια συνοδεύονταν από αρκετούς κινδύνους όπως η κακοκαιρία – εξαιτίας της η ναυσιπλοία σταματούσε το χειμώνα-, η πυκνή συννεφιά που κάλυπτε τους αστερισμούς – καθοδηγητικά σημεία για τον καπετάνιο- ή ακόμα οι πειρατές που μάστιζαν τις θάλασσες. Ο ταξιδιώτης που διάλεγε να ταξιδέψει με πλοίο έπρεπε να ξεκινήσει από την πόλη όπου κατοικούσε, να πάει στο λιμάνι, να εγκατασταθεί σε ένα πανδοχείο, μαζί με τις αποσκευές του και να περιμένει να φωνάξει ο κήρυκας πως το πλοίο αναχωρεί. Ο χρόνος αναχώρησης και πραγματοποίησης του ταξιδιού εξαρτώνταν από τους ανέμους, καθώς και από τους οίωνους, ή καμιά φορά ακόμα και από τα όνειρα των επιβατών. Μόλις οριζόταν η ώρα του απόπλου, ο κυβερνήτης πρόσφερε θυσία στους θεούς.

Πάνω στο πλοίο οι επιβάτες περνούσαν το χρόνο τους όπως μπορούσαν. Υπήρχαν και ορισμένες απαγορεύσεις. Δεν επιτρεπόταν ο χορός, ο έρωτας και οι βρισιές. Στους Βυζαντινούς χρόνους, ο νόμος απαγόρευε στους επιβάτες να τηγανίζουν ψάρια πάνω στο πλοίο (η απαγόρευση αυτή πρέπει να είναι πολύ αρχαιότερη και πηγάζει από προλήψεις σύμφωνα με τις οποίες το ψάρι φέρνει γρουσουζιά). Ακόμα, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, οι επιβάτες δεν έπρεπε να κόψουν ούτε τα μαλλιά ούτε τα νύχια τους. Ανόμως βρίσκονταν σε κίνδυνο πρόσφεραν την κόμη τους στη θάλασσα για να την εξευμενίσουν. Στην περίπτωση που ένας επιβάτης πέθαινε στο πλοίο, το πτώμα του ριχνόταν στη θάλασσα.

Το μεγάλο πρόβλημα των ταξιδιών από τη στεριά ήταν οι δρόμοι, οι οποίοι ήταν σχεδόν ανύπαρκτοι και κακοφτιαγμένοι. Μόνο στους ρωμαϊκούς χρόνους κατασκευάστηκαν οι μεγάλες οδικές αρτηρίες που ένωναν τις διάφορες επαρχίες της αυτοκρατορίας με τη Ρώμη. Την Ελλάδα διέσχιζε ένα τμήμα της Εγνατίας οδού, η οποία συνέδεε τη Ρώμη με τις ανατολικές επαρχίες. Οι αρχαίοι συνέτασσαν οδηγούς διαδρομών (τα ρωμαϊκά *itineraria*) όπου σημειώνονταν τα πανδοχεία, οι μεταξύ τους αποστάσεις, οι τιμές τους, καθώς και το τι πρόσφερε το καθένα. Σε πολλές πόλεις απαγορευόταν η διέλευση τροχοφόρων κατά τη διάρκεια της μέρας. Έτσι, η ταξιδιωτική άμαξα παρέμενε στην πύλη. Σε όλα τα «τουριστικά κέντρα» της αρχαιότητας υπήρχαν άνθρωποι πρόθυμοι να ξεναγήσουν τον επισκέπτη για ένα μικρό χρηματικό ποσό. Η νυχτερινή περιπλάνηση ήταν δυνατή χάρη στους λύχνους των μαγαζιών που φώτιζαν τους δρόμους. Οι πεζοί έπρεπε να προσέχουν τα τροχοφόρα που

διέσχισαν την πόλη και να φυλάγονται από τους « πειρασμούς
τη νύχτας».

1.2 ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΣΕ ΧΩΡΕΣ – ΚΙΝΗΤΡΑ

ΤΑΞΙΔΙΩΝ

Τα κίνητρα των ταξιδιών διαφοροποιούνται σε κάθε περίοδο της αρχαιότητας. Πολύ πριν τον 8^ο αιώνα π.Χ. οι Μυκηναίοι μετακινούνταν πολύ μακριά, με κυρίαρχο κίνητρο αυτών των ταξιδιών το εμπόριο. Είχαν ανάγκη από μέταλλα, χαλκό και κασσίτερο, για την κατασκευή του μπρούντζου. Όμως ο κασσίτερος δεν μπορεί να βρεθεί στη Μεσόγειο: τα μόνα διαθέσιμα κοιτάσματα βρίσκονται στην Πορτογαλία, καθώς και στη σημερινή Βρετάνη και τη Μεγάλη Βρετανία. Πρέπει λοιπόν να υποθέσουμε πως οι έμποροι κάλυψαν πολύ μεγάλες αποστάσεις για να προμηθευτούν το απαραίτητο γι'αυτούς μέταλλο. Ολόγυρα στη Μεσόγειο έχουν βρεθεί μυκηναϊκά αγγεία που μαρτυρούν την παρουσία τους στην Κρήτη, τη Ρόδο, την Κω, στις ακτές της Μικράς Ασίας (Τροία, Μίλητος, κτλ.) την Κύπρο, την Αίγυπτο, τη Σικελία και τη Νότια Ιταλία. Ωστόσο, οι Μυκηναίοι ποτέ δεν προσπάθησαν να εγκαθιδρύσουν μια αποικιακή αυτοκρατορία. Ποτέ δεν εγκαταστάθηκαν στα εδάφη που προσέγγιζαν για να τα καλλιεργήσουν.

Εντελώς διαφορετικά είναι τα κίνητρα της επόμενης εποχής: κατά τον 8^ο αιώνα πράγματι αναπτύσσεται η ανάγκη της ίδρυσης αποικιών. Αυτός ο αποικισμός των Ελλήνων έχει ξεχωριστό χαρακτήρα μια και όσοι μεταναστεύουν κατ'αυτόν τον τρόπο φεύγουν για να ιδρύσουν μια καινούργια πόλη που θα αποκτήσει την αυτονομία και θα είναι εντελώς ανεξάρτητη από τη μητρόπολη της. Οι λόγοι ποικίλλουν.

Ο ουσιαστικότερος λόγος για τον απόδημο ελληνικό αποικισμό είναι η έλλειψη εδαφών στην ίδια την Ελλάδα: η χώρα υποφέρει σοβαρά από στενότητα χώρου κι αυτή η έλλειψη επιβαρύνεται από μια κακή διανομή των γαιών που τις έχουν στα χέρια τους οι ισχυροί. Σε αυτό το σημείο προστίθεται και η έμφυτη τάση του ανθρώπου να θέλει να πολλαπλασιαστεί, να αποκτήσει παιδιά, πολλά κοπάδια στη γη, να πληθύνει ωστόσο και τις ανθρώπινες κατασκευές. Οι υπερβολικά πολλές γεννήσεις, που τις θεωρούσαν στην πόλη - μητέρα μάλιστα, γίνονταν σε μια ελεύθερη χώρα ανάγκη. Επέτρεπε στην αποικία να εδραιώνεται και να επιβάλλεται. Ένα μεγάλο κεφάλαιο σε παιδιά ήταν κάτι σαν μια εγγύηση για το μέλλον. Επέτρεπε ακόμα στην αποικία να απλώνεται με τη σείρά της πέρα από τα σύνορα της. Επίσης προστίθενται και τα εμπορικά κίνητρα. Η ίδρυση μιας αποικίας είναι για τους Έλληνες και το άνοιγμα ενός πρακτορείου όπου θα μπορούν να εμπορευτούν με τους « βάρβαρους », με άλλα λόγια να πάρουν σιτάρι, χρυσάφι, φιάλες με άρωμα, διάφορα μικροπράγματα. Σε αυτά τα κίνητρα προστίθενται και άλλα, περισσότερο συγκυριακά: οι πόλεις κατά την αρχαϊκή περίοδο σπαράσσονται από εσωτερικές διαμάχες και οι ηττημένοι συχνά έχουν ως μόνη λύση να εξοριστούν μακριά.

Οι άποικοι φεύγουν τις περισσότερες φορές κατά ομάδες περίπου των εκατό. Το πρώτο κύμα αποικισμού, ανάμεσα στο 775 και το 680 περίπου, ξεκινάει κυρίως από την Εύβοια. Αφορά τη Χαλκιδική και τη Θράκη, τη Νότια Ιταλία και τη Σικελία, περιοχές που παρέχουν καλές γαίες: το φαινόμενο παίρνει τέτοιες διαστάσεις στη Νότια Ιταλία που έδωσε στην περιοχή το όνομα Μεγάλη Ελλάδα. Κατόπιν το 680 και 550

περίπου, έρχεται ένα δεύτερο κύμα αποικισμού αυτή τη φορά στην Προποντίδα (Θάλασσα του Μαρμαρά), στις ακτές της Μαύρης Θάλασσας, στην Κριμαία. Έτσι η Μίλητος ιδρύει κατά την αρχαϊκή περίοδο 90 αποικίες στις ακτές της Μαύρης Θάλασσας. Οι Έλληνες αρχίζουν να εγκαθίστανται στην Αφρική ιδρύοντας την Κυρήνη στις ακτές της Λιβύης και τη Ναύκρατι στην Αίγυπτο. Προσεγγίζονται μακρινές χώρες όπως η Γαλατία, με την ίδρυση της Μασσαλίας από τους Φωκαείς.

Έτσι διευρύνεται το πεδίο στο οποίο εκτείνεται ο ελληνικός κόσμος: εξυπακούεται ότι οι έμποροι ή οι ιδρυτές των αποικιών, μόλις προσεγγίσουν τα καινούργια εδάφη, μπορεί να είναι ταυτόχρονα και εξερευνητές.

Ο αποικισμός σταματά γύρω στα μέσα του 6^{ου} αιώνα. Εκείνη την εποχή οι λόγοι που ωθούν στα ταξίδια διαφοροποιούνται σιγά σιγά: οι άνθρωποι αρχίζουν να φεύγουν στο εξωτερικό για να εκπαιδευτούν ή για να συμπληρώσουν την προσωπική τους μόρφωση. Με την ανάπτυξη των φιλοσοφικών σχολών, η παραμονή στο εξωτερικό γίνεται θεμελιώδες στοιχείο για τη μόρφωση του σοφού: οι φιλοσοφικές σέκτες, με έντονες επιρροές από την Ανατολή, συμβάλλουν στην ανάπτυξη του ταξιδιού προς την Ασία. Τον 4^ο αιώνα η μετακίνηση εκτός Ελλάδας αποτελεί κοινό τόπο στις βιογραφίες.

Δεν είναι μόνο οι σοφοί που ταξιδεύουν μακριά: ορισμένες επαγγελματικές κατηγορίες τείνουν να ταξιδεύουν πιο συχνά από άλλες. Από πολύ νωρίς οι γιατροί αρχίζουν να ασκούν το επάγγελμά τους σε μακρινές περιοχές, μέχρι και στην αυλή του βασιλιά των Περσών, Δαρείο ο οποίος χρειάστηκε τις υπηρεσίες του γιατρού Δημοκλήδη από την

Κρότωνα. Από τα μέσα του 5^{ου} αιώνα οι σοφιστές διατρέχουν τον κόσμο για να ασκήσουν το επάγγελμά τους. Οι καλλιτέχνες εγκαταλείπουν κάποιες φορές την πατρίδα τους για να εγκατασταθούν κοντά σε ισχυρούς αφέντες. Και οι πρέσβεις επίσης μπορούσαν να πηγαίνουν σε μακρινές αποστολές.

Εμπόριο, αποικισμός, εξερεύνηση, ταξίδια για σπουδές, επαγγελματικές μετακινήσεις, αυτά είναι κυρίως τα κίνητρα της παραμονής σε μακρινούς τόπους. Ορισμένοι πρόδρομοι εγκαινιάζουν από τον 6^ο αιώνα το ταξίδι με σκοπό να δουν την ξένη χώρα, με άλλα λόγια το **τουριστικό ταξίδι**. Αυτό ήταν κυρίως ίδιον των Ιώνων: οι πρώτοι μεγάλοι ταξιδευτές που γνωρίζουμε είναι ο Εκαταίος και ο Ηρόδοτος. Και οι δυο έγραψαν γι' αυτά που είδαν και επισκέφτηκαν.

Η ελληνιστική περίοδος σηματοδοτεί μια στροφή στην ελληνική αντίληψη για το ταξίδι, απ' τη μια μεριά με τη διεύρυνση των ήδη γνωστών οριζόντων κι από την άλλη με την ανάπτυξη αυτού που μόλις άρχισε να διαγράφεται την προηγούμενη εποχή, του **ατομικού τουρισμού**. Καθώς διευρύνεται το πεδίο των εξερευνήσεων, αναπτύσσεται ο ατομικός τουρισμός. Αυτό που διαφέρει από τις προηγούμενες εποχές είναι ταυτόχρονα η συχνότητα και η ποικιλία των ταξιδιών. Οι μεγάλες πόλεις του ελληνιστικού κόσμου (Ρόδος, Έφεσος, Τάρας, Συρακούσες, Βυζάντιο) προσελκύουν ένα όλο και πιο σημαντικό κοινό που έρχεται να επισκεφτεί τα θαυμάσια μέρη. Ενδεικτική είναι η προσφυγή στους οδηγούς, ανθρώπους και βιβλία. Η ταξιδιωτική λογοτεχνία, απόγονη του Εκαταίου και του Ηροδότου, αναπτύσσεται όλο και πιο πολύ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΑΡΧΑΪΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (8^{ος} αιώνας – 480 π.Χ.)

2.1 ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ/ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΪΚΗ ΕΠΟΧΗ

2.2 ΕΚΑΤΑΙΟΣ Ο ΜΙΛΗΣΙΟΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

2.3 ΣΚΥΛΛΕ Ο ΚΑΡΥΑΝΔΙΝΟΣ

2.4 ΚΟΛΕΥΣ Ο ΣΑΜΙΟΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ

2.5 ΗΡΟΔΟΤΟΣ Ο ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΥΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ
ΚΙΝΗΤΡΑ – ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟ ΕΡΓΟ
Ο ΗΡΟΔΟΤΟΣ ΕΞΕΡΕΥΝΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΑ ΗΠΕΙΡΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΑΡΧΑΪΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 8^{ος} αιώνας – 480π.Χ

2.1 ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ/ ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΪΚΗ ΕΠΟΧΗ

Την εποχή που οι πόλεις των Ελλήνων της Ανατολίας ανήκαν στο μέγα βασίλειο των Αχαιμενιδών, δηλαδή ανάμεσα στα μέσα του 6^{ου} και τις αρχές του 5^{ου} αιώνα π.Χ., στο χώρο αυτό εμφανίζονται οι απαρχές της ορθολογικής, επιστημονικής ερμηνείας του κόσμου. Στον ελληνικό κόσμο πολιτισμικά, κατείχαν από καιρό την ηγετική θέση οι Έλληνες της Ανατολής. Εδώ είχε λάβει την τελική μορφή η ομηρική επική ποίηση, εδώ είχαν αποκτήσει τα χαρακτηριστικά τους τα λογοτεχνικά είδη ελεγείας και του ιάμβου, έγιναν οι πρώτες μαθηματικές μελέτες. Στη μικρασιατική Κνίδα και στην Κω βρήκαν οι ιατρικές σχολές τον τρόπο να εξελιχθούν σε επιστημονική ιατρική. Τέλος στη Μίλητο οι λεγόμενοι φιλόσοφοι, επιχείρησαν να συλλάβουν και να ερμηνεύσουν τη μορφή και τη δομή του κόσμου χωρίς τη συμμετοχής θεϊκών – υπερφυσικών δυνάμεων.

Τα πρώτα αυτά κινήματα επιστημονικής σκέψης εμφανίστηκαν σε πόλεις όπως η Μίλητος και η Έφεσος, που εκείνη την εποχή αποτελούσαν τμήματα της μηδικής αυτοκρατορίας, η οποία συγκέντρωνε τους λαούς και τους πολιτισμούς της Μέσης Ανατολής. Όλοι αυτοί οι παράγοντες

συνέβαλαν στη δημιουργία από τους Έλληνες της Ανατολής για πρώτη φορά μιας γεωγραφίας και εθνογραφίας που θα μπορούσαμε να αποκαλέσουμε επιστημονική. Η έννοια της περιήγησης και του ταξιδιού είναι πλέον άρρηκτα συνδεδεμένη με το γεωγράφο της αρχαιότητας. Οι απαρχές της επιστημονικής εξέλιξης της γεωγραφίας και εθνογραφίας συνδέονται κυρίως με δύο άνδρες: τον Σκύλακα τον Καρυανδινό και τον Εκαταίο τον Μιλήσιο. Αυτή η τελευταία επισήμανση δε σημαίνει ότι δεν υπήρξαν και άλλοι μορφωμένοι άνθρωποι της εποχής, οι οποίοι ταξίδεψαν και πρόσφεραν και αυτοί πολύτιμες πληροφορίες στη γεωγραφία και εθνογραφία μέσα από τα ταξίδια και το έργο τους, όπως ο Ηρόδοτος ο Αλικαρνασσεύς ή ο Κολεύς από τη Σάμο.

Πριν αρχίσει η αναφορά στους πιο σημαντικούς περιηγητές της αρχαιότητας από τον 8^ο αιώνα μέχρι το τέλος της Ρωμαϊκής περιόδου, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η «περιήγησις» δεν είναι ξεχωριστό φιλολογικό είδος όπως π.χ. η ποίηση, αλλά ταυτίζεται με τον «περίπλου», το γύρο δηλαδή των γεωγράφων. Το όνομα εξάλλου «περιηγητής» είναι ιερό αξίωμα όπως αναφέρεται στην Ολυμπία και σημαίνει τον εξηγητή, ξεναγό.

2.2 ΕΚΑΤΑΙΟΣ Ο ΜΙΛΗΣΙΟΣ (560 – 480 π.Χ)

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ο Εκαταίος ήταν ένας από τους πρώτους αυθεντικούς γεωγράφους γι' αυτό και ονομάζεται « πατέρας τη γεωγραφίας». Γιος του Αγήσανδρου, σπούδασε με τον Αναξίμανδρο τον Μιλήσιο πριν αρχίσει να ταξιδεύει. Τα ταξίδια του από τον Καύκασο μέχρι το Γιβραλτάρ και από τη νότια Ρωσία μέχρι την Αίγυπτο φανερώνονται και καταγράφονται μέσα από το σπουδαίο έργο του.

ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ – ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Προς το τέλος του 6^{ου} αιώνα π.Χ. ο Εκαταίος επιχείρησε να εκπονήσει γεωγραφία ολόκληρου του τότε γνωστού κόσμου βασισμένος στους πολυάριθμους περίπλους ελληνικής προέλευσης. Δεν ήταν εύκολο εγχείρημα, ο Εκαταίος όμως ήταν έξυπνος και όπως αποδείχτηκε ιδιαίτερα ικανός στη συστηματική ταξινόμηση τεράστιου σε όγκο υλικού.

Απόδειξη είναι το έργο του Γενεαλογίαί. Εδώ, προσπάθησε να προσδώσει δομή στο πλήθος τοπικών και περιφερειακών, μπερδεμένων και αντιφατικών μύθων του ελληνικού κόσμου, στους οποίους συχνά τα ίδια πρόσωπα εμφανίζονταν μέσα σε εντελώς διαφορετικές καταστάσεις. Ο Εκαταίος, όπως

υποδηλώνει και ο τίτλος του έργου του, κατένειμε το μυθολογικό υλικό, κάθε μύθο και κάθε πρόσωπο του μύθου, κατά γενεές, δομώντας το κατ'αυτόν τον τρόπο χρονολογικά. Έτσι λύθηκαν αντιφάσεις και συσχετίστηκαν ασύνδετες μεταξύ τους λεπτομέρειες. Η αρχή της δόμησης των μύθων δεν ήταν επινόηση δική του, σε αυτή στηριζόταν ήδη η ποίηση των καταλόγων του Ησιόδου, η οποία όμως περιοριζόταν στο μέρος εκείνο της μυθολογίας που είχε πανελλήνια ισχύ.

Την ίδια αρχή δόμησης του υλικού του υιοθέτησε ο Εκαταίος και στην παγκόσμια γεωγραφία του βασιζόμενος στις πληροφορίες που περιέχονταν στα έργα του λογοτεχνικού είδους του περίπλου. Κατά πάσα πιθανότητα, επιχείρησε να σχεδιάσει χάρτη της γης με βάση το πρότυπο του κόσμου του Αναξίμανδρου.

Ο Εκαταίος ο Μιλήσιος συνέταξε την παγκόσμια γεωγραφία του με βάση τη θεωρία των τριών ηπείρων. Περιέγραψε τη γη ακολουθώντας την πορεία των ακτών της Μεσογείου και της Μαύρης Θάλασσας και κατ'αυτόν τον τρόπο στη γεωγραφία του συμπεριέλαβε τη Μικρά Ασία, τη Συρία και ολόκληρη τη Μέση Ανατολή, την Αίγυπτο, τη Βόρεια Αφρική, τις δυτικές χώρες της Μεσογείου, την Ελλάδα, τη Νότια Ρωσία, τη Σκυθία. Αντίθετα, την Περσία, την Ινδία και την Αραβία τις περιέγραψε ακολουθώντας τα παράλια της Ερυθράς Θαλάσσης, όπως αποκαλεί τον Ινδικό Ωκεανό. Αλλά όπως μας επιβεβαιώνει ο Ηρόδοτος, ο Εκαταίος ο Μιλήσιος δεν διέδωσε μόνο τις γνώσεις άλλων αλλά **επιχείρησε και ο ίδιος διάφορα ταξίδια**, ενώ τις πληροφορίες που συνέλεξε τις ενσωμάτωσε στο έργο του. Ο Ηρόδοτος πιστοποιεί επανειλημμένα την παραμονή του Εκαταίου στην Αίγυπτο.

Παραμένει αμφισβητήσιμο κατάποσο ο Εκαταίος χρησιμοποίησε το έργο του Σκύλακα. Σε κάθε περίπτωση στη γεωγραφία του συμπεριέλαβε και τις περιοχές που πραγματεύθηκε και ο Σκύλαξ με βάση τις πληροφορίες που συνέλεξε κατά το ταξίδι του στον Ινδικό Ωκεανό. Επομένως είναι λογικό να συμπεριλάβει τον Σκύλακα στις πηγές του. Εντούτοις, τα αποσπάσματα των δύο κειμένων που σώζονται αποδεικνύουν ότι η γεωγραφία του Εκαταίου παρουσιάζει ορισμένες αποκλίσεις από το έργο του Σκύλακα. Αντίθετα από άλλους συγγραφείς, ο Εκαταίος μπόρεσε να πάρει τις πληροφορίες του για την Ινδία και την Αραβία ανεξάρτητα από τον Σκύλακα.

Όπως και να'χουν τα πράγματα, το τεράστιο έργο του παρέμεινε μέχρι την ύστερη αρχαιότητα χρυσωρυχείο ποικίλων γεωγραφικών πληροφοριών. Στη γεωγραφία του, ο Εκαταίος δεν περιορίζεται σε σύντομες αναφορές σε πόλεις, σε βουνά και ποτάμια, σε λαούς και φυλές, αλλά συμπεριλαμβάνει τα ήθη, τα έθιμα και τις παραδόσεις των ξένων λαών. Επειδή είχε ταξιδέψει, μπορούμε κάλλιστα να υποθέσουμε ότι υπήρχαν διεξοδικά χωρία στο έργο του κυρίως για τους τόπους που είχε επισκεφτεί ο ίδιος.

Ο νεοπλατωνικός φιλόσοφος και επιστήμονας Πορφύριος (γύρω στα 300 μ.Χ) διαβεβαιώνει ρητά ότι δυο εκτενέστερα χωρία από το δεύτερο βιβλίο του ιστορικού έργου του Ηροδότου έχουν αντιγραφεί από τον Εκαταίο. Πρόκειται για τα χωρία που αναφέρονται στον τρόπο θήρας του κροκόδειλου και για το μύθο του φοίνικος. Με μεγάλη βεβαιότητα αυτό ισχύει κυρίως για τη χρυσοφόρο άμμο που, σύμφωνα με τον Ηρόδοτο [3, 104 κ.ε], φέρνουν στην επιφάνεια της γης

τεράστια μυρμήγκια ίσα με την αλεπού στο μέγεθος, σε μια μακρινή έρημο της Ινδικής. Αυτή η ιστορία που οι Έλληνες την έχουν αφηγηθεί επανειλημμένα, στηρίζεται σε μεταφραστικό λάθος: σε μια περιοχή των Ιμαλαίων στην οποία συλλέγονταν ψήγματα χρυσού η ουραλική – αλταϊκή λέξη για τον αρκτόμυ έμοιαζε πολύ με τη λέξη της σανσκριτικής για το μυρμήγκι, πράγμα πιθανόν να οδήγησε στην ταύτιση αυτών των δύο εννοιών. Ο αρκτόμυς μπορεί κάλλιστα να μετέφερε στην επιφάνεια του εδάφους χρυσοφόρο άμμο όταν κατασκεύαζε τα λαγούμια του. Ο Νέαρχος, ναύαρχος του Μεγάλου Αλεξάνδρου, είδε δέρματα τέτοιων πελώριων «μυρμηγκιών».

2.3 ΣΚΥΛΑΞ Ο ΚΑΡΥΑΝΔΙΝΟΣ

Ο Σκύλαξ ο Καρυανδινός, από την Καρυάνδα της Καρίας, στο διάστημα μεταξύ 520 και 510 π.Χ. επιχείρησε κατ'εντολήν του βασιλιά των Περσών, Δαρείο τον Α΄, ένα ταξίδι που αφετηρία του ήταν ο **άνω ρους του ποταμού Ινδού**. Ταξίδεψε κατά τη φορά του ρεύματος, έφτασε στις εκβολές του ποταμού, από εκεί βγήκε στον **Ινδικό Ωκεανό** και αφού παρέπλευσε τη **χερσόνησο της Αραβίας**, κατέληξε στο βορειοανατολικό άκρο της **Ερυθράς Θαλάσσης**. Ο Μέγας Βασιλεύς των Περσών είχε αναθέσει αυτή την αποστολή προκειμένου να διερευνήσει τις δυνατότητες που πρόσφεραν αυτές οι περιοχές από εμπορική, και βεβαίως, από στρατιωτική άποψη. Και πράγματι, καρπός της αποστολής αυτής ήταν λεπτομερείς πληροφορίες για χώρες και λαούς της Ινδίας και της Αραβίας. Μετά το πέρας της αποστολής, ο Σκύλαξ συνέταξε εκτενή περιήγηση σε ελληνική γλώσσα στην οποία απαριθμεί πλήθος πληροφοριών ιστορικού – γεωγραφικού χαρακτήρα για τις περιοχές που επισκέφτηκε.

Πέρα από αυτά όμως στο βιβλίο του Σκύλακος απαντάμε και πληροφορίες για την ενδοχώρα αυτών των περιοχών, την οποία ο ίδιος δεν έχει επισκεφτεί αλλά για την οποία μας μεταφέρει ότι έχει ακούσει. Από αυτά τα χωρία του έργου του Δε λείπουν οι θαυμαστές ιστορίες. Οι ιστορίες αυτές πρέπει να προέρχονται εν μέρει από αφηγήσεις που μετέφεραν στον ναυτικό οι ντόπιοι κάτοικοι των τόπων που βρίσκονταν πάνω στη ρότα του. Στα αντίστοιχα αποσπάσματα ορισμένοι

θεωρούν ότι ανακάλυψαν, λόγου χάριν, λεπτομέρειες από την ινδική μυθολογία. Σε μερικές περιπτώσεις όμως είναι σαφέστατο ότι ο Σκύλαξ μετέθεσε μυθικά όντα της ελληνικής μυθολογίας στους τόπους που δεν επισκέφτηκε ο ίδιος, άκουσε όμως τις αφηγήσεις των κατοίκων που γειτνίαζαν με τις περιοχές που προσέγγιζε. Έτσι εισήγαγε, παραδείγματος χάριν, τους περίφημους Κυνοκέφαλους ως ινδικό λαό στη γραπτή παράδοση των Ελλήνων. Άλλοι περιηγητές ξαναβρήκαν τους Κυνοκέφαλους αργότερα στο εσωτερικό της Αφρικής. Ο Σκύλαξ ο Καρυανδηνός φέρεται επίσης να έκανε πρώτος τον περίπλου της Αφρικής.

Το έργο του Σκύλακος ανήκει στην κατηγορία του περίπλου, δηλαδή της περιηγήσεως δια θαλάσσης κατά μήκος των ακτών.

2.4 ΚΟΛΕΥΣ Ο ΣΑΜΙΟΣ (7^{ος} αιώνας π.Χ.)

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Δυστυχώς σώζονται λίγα στοιχεία για τον συγκεκριμένο γεωγράφο. Ο Κολεύς ο Σάμιος ήταν ο πρώτος Έλληνας ο οποίος έπλευσε στον Ατλαντικό Ωκεανό. Το πιο γνωστό ταξίδι πραγματοποιήθηκε το 652 π.Χ., με αφετηρία τη Σάμο και προορισμό την Αίγυπτο, το οποίο έχει αναφέρει και ο Ηρόδοτος. Οι ανατολικές όμως καταιγίδες τον έβγαλαν έξω από την πορεία του, αναγκάζοντας τον να φτάσει τελικά στο νησάκι Πλατέα, κοντά στις ακτές της σημερινής Λιβύης, και μετά στα Στενά του Ηρακλή, το σημερινό Γιβραλτάρ. Από εκεί έπλευσε παραλιακά τη νότιο – δυτική χερσόνησο μέχρι που έφτασε τον Τάρτασο και τη σημερινή πόλη Cadiz στις εκβολές του Γκουανταλκιβίρ. Η Κάντιθ τότε ήταν ένα σημαντικό εμπορικό κέντρο, το σημείο αναφοράς για την εξαγωγή χαλκού και χρυσού από την κεντρική Ισπανία και κασσίτερου από την Γαλικία.

Με αυτό το γεμάτο απρόσμενα συμβάντα ταξίδι, ο Κολεύς έφερε τον Ατλαντικό Ωκεανό στην ιστορία και άνοιξε τη Δυτική Μεσόγειο στον Ελληνικό πολιτισμό και τον αποικισμό. Αργότερα, οι Φωκαείς ναυτικοί, Ελληνικό φύλο εγκατεστημένα στη Μασσαλία, θα δημιουργήσουν μόνιμους εμπορικούς δεσμούς μεταξύ της πόλης του Κάντιθ και του Αιγαίου.

ΕΡΓΑ

Ο Κολεύς ο Σάμιος θεωρείται ως ένας από τους μεγαλύτερους θαλασσοπόρους της αρχαιότητας. Υπάρχουν αναφορές γι'αυτόν από τον Ηρόδοτο, τον Στεσίχορο, τον Ανακρέοντα και τον Αναξίμανδρο. Η κυρίως δουλειά του έχει σχέση με τη θεωρία ότι η γη είναι σφαιρική.

« Γεωγραφικές Αφηγήσεις »

1. Σχήμα και διαστάσεις της γης. (Διατηρείται και στις θεωρίες του Πτολεμαίου)
2. Θέση του τότε γνωστού κόσμου στη γη και η έκτασή του.
3. Καθορισμός των αποστάσεων από ξηρά και θάλασσα, με αστρονομικά δεδομένα.
4. Υπολογισμός του μήκους του κατοικημένου κόσμου, με γραμμές μεσημβρινών.
5. Βιογεωγραφική θεωρία για την επίλυση των γεωγραφικών προβλημάτων.
6. Μετεωρολογία της εποχής.

2.5 ΗΡΟΔΟΤΟΣ Ο ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΥΣ (485 – 425 π.Χ.)

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ο Ηρόδοτος γεννήθηκε γύρω στο 485 π.Χ. στην Αλικαρνασσό. Η πόλη αυτή ήταν χτισμένη στα νοτιοδυτικά παράλια της Μικράς Ασίας, στην περιοχή που λέγεται Καρία και ήταν δωρική αποικία. Στα χρόνια του Ηροδότου κυβερνούσε την πόλη ο ντόπιος τύραννος Λύγδαμης, που ήταν υποτελής και φίλος των Περσών.

Ο Ηρόδοτος καταγόταν από επιφανή οικογένεια. Ο πατέρας του λεγόταν Λύξης, η μητέρα του Δρυώ και ο αδελφός του Θεόδωρος. Θείος του ήταν ο επικός ποιητής Πανύασης, ο οποίος ήταν ακόμα και «τερατοσκόπος», δηλαδή εξηγητής θεϊκών σημείων, κάτι που συνέβαλλε ουσιαστικά στην ευσέβεια του Ηροδότου. Ζούσε σε πνευματικό περιβάλλον, παρακολουθώντας καλή μόρφωση και διαβάζοντας παλιούς και νέους ποιητές από τον Όμηρο ως τη Σαπφώ και τον Πίνδαρο.

Στην Αλικαρνασσό είχε δημιουργηθεί μια παράταξη που ζητούσε την εθνική αυτοτέλεια της πόλης και στρεφόταν κατά του Λύγδαμη. Στο σκληρό αγώνα κατά του τυράννου, που μετέχουν ο Πανύασης και ο Ηρόδοτος, ο πρώτος χάνει τη ζωή του και ο δεύτερος αναγκάζεται να εκπατριστεί και να καταφύγει στη Σάμο. Αργότερα κατά το 455 π.Χ, η παράταξη του Ηροδότου αποκτά δύναμη, ο Λύγδαμης εξαφανίζεται και έτσι ο Ηρόδοτος επιστρέφει στην Αλικαρνασσό. Φαίνεται όμως ότι δεν μπόρεσε να συνεννοηθεί με τους συμπολίτες του γι' αυτό εγκαταλείπει οριστικά την πατρίδα του.

Από την ανατροπή του Λύγδαμη και μετά ο Ηρόδοτος αρχίζει τα ταξίδια του. Συνοπτικά μπορούμε να πούμε ότι επισκέφτηκε την Αίγυπτο, τη Λιβύη, τη Φοινίκη και τη Μεσοποταμία, καθώς και τη χώρα των Σκυθών.

Όταν ο Ηρόδοτος έφτασε στην Αθήνα, η οποία βρίσκεται στις ώρες της μεγάλης ακμής της σε κάθε επίπεδο, συνδέεται με μεγάλες προσωπικότητες της εποχής. Δένεται με φιλία με τον ηγέτη της Αθήνας, Περικλή, και γίνεται οπαδός της πολιτικής του. Συνδέεται επίσης φιλικά και με τον τραγικό ποιητή Σοφοκλή. Η παραμονή του στην Αθήνα ήταν ασφαλώς που έβαλε την τελική σφραγίδα στο πνεύμα του, καθώς η πόλη αυτή κόχλαζε κυριολεκτικά από δημιουργικότητα και οι καινούργιες ιδέες διασταυρώνονταν αδιάκοπα.

Στα 444 π.Χ η Αθήνα αναλαμβάνει μια πανελλήνια επιχείρηση, για να ιδρυθεί αποικία στους Θουρίους της Κάτω Ιταλίας, κοντά στα ερείπια της φημισμένης Σύβαρης, που είχε καταστραφεί στα 510 π.Χ. Στον αποικισμό αυτόν μαζί με άλλες προσωπικότητες, όπως ο αρχιτέκτονας Ιππόδαμος ο Μιλήσιος και ο σοφιστής Πρωταγόρας, πήρε μέρος και Ηρόδοτος. Γράφτηκε πολίτης των Θουρίων, γι' αυτό και σε μερικά χειρόγραφα της Ιστορίας του, που είναι το μεγάλο έργο του Ηρόδοτου, αντί « Ηρόδοτος ο Αλικαρνασσεύς» διαβάζουμε « Ηρόδοτος Θούριος». Εάν έμεινε ως το τέλος της ζωής του στους Θουρίους ή επέστρεψε στην Αθήνα, δεν μας είναι γνωστό. Ούτε πότε ακριβώς πέθανε. Πάντως, το τελευταίο βιβλίο της Ιστορίας του αναφέρει γεγονότα του Πελοποννησιακού πόλεμου που διαδραματίστηκαν το 425 π.Χ.

ΚΙΝΗΤΡΑ – ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟ ΕΡΓΟ

Ο Ηρόδοτος θεωρείται «πατέρας της Ιστορίας». Είναι ιστοριογράφος, αλλά ταυτόχρονα γεωγράφος και περιηγητής. Γι' αυτό θα μπορούσαμε εξίσου δικαιολογημένα να τον ονομάσουμε και πατέρα της γεωγραφίας. Παρουσίασε στους συγχρόνους του, ολόκληρο τον βαρβαρικό κόσμο και στους αναγνώστες του όλη τη γνωστή, την άγνωστη και κάποτε φανταστική παλιά ήπειρο.

Κίνητρο για τα ταξίδια του είναι η φιλομάθεια και κυρίως η περιέργεια και η επιθυμία του να γνωρίσει τους λαούς που παρά τη μεγάλη δύναμή τους συνέτριψαν οι Αθηναίοι στις μάχες του Μαραθώνα, στη Σαλαμίνα, στις Θερμοπύλες και τη Μυκάλη. Η αντίθεση Ελλήνων – βαρβάρων, Ευρώπης – Ασίας, είναι η κινητήρια δύναμη του έργου του. Τα ταξίδια του αρχίζουν γύρω στα μέσα του αιώνα (460 – 450 π.Χ), σε ηλικία περίπου 25 – 37 χρονών. Πολλά μέρη, όπως η Αθήνα, τα επισκέπτεται αρκετές φορές και όχι μόνο μία.

Το ταξιδιωτικό έργο του στηρίζεται εν μέρει στην «Περίοδο» του Εκαταίου τον οποίο ο ίδιος αναφέρει και τον χρησιμοποιεί σαν οδηγό. Η διαφορά τώρα είναι ότι ο Ηρόδοτος δεν κάνει ένα θαλάσσιο ταξίδι, («Περίπλους») αλλά **ταξίδια με συγκεκριμένο στόχο**. Θρησκεία, ήθη και έθιμα, φυσική γεωγραφία και αρχαιολογία ξεπηδούν μέσα από το έργο του. Προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες για τα μνημεία, τους ναούς, τα τρόπαια των μαχών, τα έργα τέχνης,

τα αναθήματα στα μεγάλα ιερά, τις ξένες θεότητες, τον τρόπο
ζωής των λαών που γνώρισε.

Ο ΗΡΟΔΟΤΟΣ ΕΞΕΡΕΥΝΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΑ ΗΠΕΙΡΟ

Ο Ηρόδοτος ταξίδεψε πολύ. Θα του ήταν εύκολο, αν ήθελε, να διηγηθεί οτιδήποτε στους αναγνώστες του γιατί οι τόποι απ'όπου γύριζε, τους ήταν σχεδόν άγνωστοι. Ποτέ όμως δεν υπέκυψε σε αυτόν τον πειρασμό.

Έγινε δυνατό να προσδιοριστεί το οδοιπορικό του ταξιδιού του στην Αίγυπτο που πραγματοποιήθηκε ολόκληρο σε περίοδο πλημμύρας του Νείλου. Ανέβηκε στην κοιλάδα του Νείλου ως την **Ελεφαντίνη (Ασσουάν)**, έσχατο όριο της παλιάς Αιγύπτου που γειτονεύει με τον πρώτο καταρράκτη, κάπου χίλια χιλιόμετρα απόσταση δηλαδή. Ανατολικά πήγε τουλάχιστον ως τη **Βαβυλώνα** – απόσταση που καλύπτει, από το Αιγαίο, δύο χιλιάδες χιλιόμετρα περίπου, και ίσως και πιο μακριά ακόμα μέχρι τα **Σούσα**, δεν είναι όμως εξακριβωμένο. Στο βορρά επισκέφτηκε τις ελληνικές αποικίες, που ήταν χτισμένες στις παρυφές της σημερινής Ουκρανίας, **στις ακτές της Μαύρης Θάλασσας**. Είναι πιθανό να ανέβηκε τον κάτω ρου ενός από τους μεγάλους ποταμούς της ουκρανικής στέπας, το Δνείπερο ή Βαρυσθένη ως την περιοχή του Κίεβου. Τέλος στα δυτικά, πήρε μέρος στην ίδρυση της ελληνικής παροικίας στην κάτω Ιταλία, τους **Θούριους**. Πήγε ακόμα στη σημερινή Κυρηναϊκή και σίγουρα στην Τριπολίτιδα.

Ο Ηρόδοτος επιχείρησε λοιπόν μια έρευνα προσωπική. Στην Αίγυπτο, που υπήρξε και η μεγάλη του αγάπη, μπήκε κάποτε στο μαγαζί ενός βαλσαμωτή και ζήτησε λεπτομέρειες για τη δουλειά του, στους ναούς ζητούσε να του μεταφράζουν τις επιγραφές, ενώ έκανε ερωτήσεις στους ιερείς για την

ιστορία των Φαραώ, παρακολούθησε θρησκευτικές γιορτές του τόπου, με τα μάτια καρφωμένα πάνω στο χρώμα των ρούχων και στα διάφορα χτενίσματα. Το ίδιο συμβαίνει σε όλους τους τόπους που επισκέφθηκε. Για τις περισσότερες περιοχές που δεν επισκέφτηκε, βασίστηκε στις διηγήσεις των Ελλήνων ή βαρβάρων ταξιδιωτών που συνάντησε σε κάποιο πανδοχείο...

« Ο γύρος του κόσμου » από τον Ηρόδοτο άρχισε από τη Βαβυλωνία. Ο Ηρόδοτος είδε τη μεγάλη πολιτεία της Βαβυλώνας, που τα τείχη της είχαν τετράγωνο σχήμα. Ήθελε να μάθει πως φτιάχτηκαν και του εξηγούν πως είχε χτιστεί με τούβλα και πως κάθε τριάντα στρώσεις τούβλα είχαν βάλει, μέσα στο κατράμι που χρησίμευε για συνδετικό, μια στρώση πλεχτά καλάμια. Τα σημάδια από αυτά τα καλάμια, τυπωμένα πάνω στην πίσσα είναι ακόμα και σήμερα ακόμα ορατά στα ερείπια του τείχους.

Ο Ηρόδοτος περιγράφει τη Βαβυλώνα σαν μια πολύ μεγάλη πόλη. Ήταν η πιο μεγάλη, η πιο απέραντη του αρχαίου κόσμου που είχε δει ως εκείνη την εποχή πόλη. Μιλάει και θαυμάζει τα σπίτια με τα τρία ή τέσσερα πατώματα, τα δύο παράλληλα τείχη που έγιναν από τον Ναβουχοσονόσορα. Περιγράφει επίσης με αρκετή ακρίβεια, στο ιερό του Βααλ ή Βελ, τον ψηλό πύργο που ορθώνεται με τα οκτώ διαδοχικά του πατώματα και την περιστροφική του σκάλα. Τον πύργο αυτό της Βελ που ξαναζει στο δικό μας πύργο της Βαβέλ, τον ξέρουμε από τις ανασκαφές κι από βαβυλωνιακές μαρτυρίες.

Ο Ηρόδοτος επιχειρεί ύστερα να μας ενημερώσει πάνω σε μερικούς από τους βασιλιάδες και τις βασίλισσες που ηγεμόνεψαν στη Βαβυλώνα. Μιλάει για τη Σεμίραμις, για τη βασίλισσα Νίτωκρις, η οποία έκανε στον Ευφράτη

οχυρωματικά έργα για να προστατέψει την πόλη από τους Μήδους εισβολείς. Αυτή η βασίλισσα Νίτωκρις δεν είναι άλλη από το βασιλιά Ναβουχοδοноσορ. Ο περσικός τύπος του ονόματος αυτού του βασιλιά που έχει για το αυτί ενός Έλληνα κατάληξη γένους θηλυκού, έγινε η αιτία του λάθους.

Οι πληροφορίες που δίνει για την αγωγή και τη θρησκεία των Περσών θεωρούνται από τους σημερινούς ιστορικούς σωστές. Όσο συνοπτικός κι αν είναι ο πίνακας που μας δίνει για τα έθιμα των Περσών, φαίνεται πως ο Ηρόδοτος, είχε συλλάβει το ηθικό κλίμα του περσικού πολιτισμού. Για την αγωγή λειι αυτήν την περίφημη και απόλυτα σωστή φράση: *«Οι Πέρσες αρχίζουν την αγωγή των παιδιών τους μόλις γίνουν πέντε ετών, κι απ'την ηλικία αυτή ως τα είκοσι, τρία πράγματα μόνο τους μαθαίνουν: να ιππεύουν, να χειρίζονται το τόξο και να λένε την αλήθεια »*. Επίσης φαίνεται να είναι πληροφορημένος για τη θρησκεία του Ormuzd και του Ahriman.

Οι Σκύθες, εγκατεστημένοι από το τέλος του 8^{ου} αιώνα στις στέπες της Ουκρανίας, απ'τα Καρπάθια ως την καμπή του Δον (ο Τάναϊς του Ηροδότου), έμεναν ακόμα στον 5^ο αιώνα σχεδόν άγνωστοι στους Έλληνες. Ο Ηρόδοτος μας αφιέρωσε στην περιγραφή της χώρας και των εθίμων τους ένα σημαντικό τμήμα του έργου του. Για να κάνει την έρευνα του ο Ηρόδοτος επισκέφτηκε τις ελληνικές πόλεις που βρίσκονται στις ακτές της Μαύρης Θάλασσας. Έμεινε στην Ολβία, το πιο σημαντικό εμπορικό κέντρο, χτισμένη στην έξοδο της σκυθικής χώρας, στον κάτω ρου του Δνειπερου. Είναι πιθανόν, ανεβαίνοντας με κάποιο εμπορικό καράβι το ποτάμι αυτό, να έφτασε ως την περιοχή όπου βρίσκονταν όχι μακριά από το Κίεβο, οι τάφοι

των βασιλιάδων της Σκυθίας που μας περιγράφει με πολύ ακρίβεια. Όπως κι αν έχουν τα πράγματα η ενημέρωση του πάνω στους Σκύθες φαίνεται πολύ σίγουρη. Στην περιγραφή του για τα ήθη σπάνια δανείζεται υλικό απ'τους θρύλους. Οι ανασκαφές που έγιναν στους τύμβους του τόπου – για παράδειγμα η εξερεύνηση της τοποθεσίας της Κούλοβας, κοντά στο Κερτς – επιβεβαίωσαν, κάθε φορά που ήταν δυνατό, τη μαρτυρία του. Αυτό που ο Ηρόδοτος υπογραμμίζει κατ'αρχήν είναι η μεγάλη επινοητικότητα των Σκυθών στον τομέα της αντίστασης σε εισβολή.

Στο έτος 920 ένας Άραβας, ο Ιμπν Φοσζλαν, μας πληροφορεί πως η **επικήδεια διαδικασία όπως την περιγράφει ο Ηρόδοτος, εξακολουθεί να είναι ίδια για τους Ουκρανούς φυλάρχους.**

Υστερα από τους Σκύθες, ο Ηρόδοτος αναφέρει τα έθνη που περιβάλλουν από το νότο, το βορρά, την ανατολή και τη δύση τη Σκυθία. Για τα περισσότερα από αυτά, εκτός για τους Γέτες στις εκβολές του Δούναβη ή τους Ταύρους που βρίσκονται στη σημερινή Κριμαία, μιλάει από ότι είχε ακουστά. Το μεγαλύτερο μέρος της ενημέρωσης του προέρχεται από Έλληνες εμπορευόμενους που, από το Δούναβη ως το Βόλγα, περιόδευσαν την ουκρανική γη, αγοράζοντας δημητριακά, γουναρικά, δούλους.

Υστερα από το Βορρά, ο Ηρόδοτος μας πηγαίνει στα νότια άκρα της Μικράς Ασίας. Αυτές οι περιοχές του Απώ Νότου των Ηπείρων είναι κατά το συγγραφέα οι πιο πολύτιμες σε φυσικό πλούτο. Οι Ινδίες έχουν το χρυσάφι, η Αραβία τα αρώματα. Εδώ, πιο πολύ κι από τα ήθη των κατοίκων, ο Ηρόδοτος ενδιαφέρεται για το πώς μαζεύονται αυτά τα

σημάδια του πλούτου που ήρθαν στην Ελλάδα από τη μυθική Ανατολή.

Ο Ηρόδοτος δεν περιόδεψε όλη τη Βόρεια Αφρική. Με βάση την καθαρά ελληνική πολιτεία της Κυρήνης, έκανε μερικές εξορμήσεις προς την έρημο της Λιβύης και την Τριπολίτιδα. Ρωτώντας στην Κυρήνη κι ακόμα στην Αίγυπτο πολλούς ανθρώπους γι' αυτές τις άγνωστες περιοχές προσπάθησε να πλατύνει την αντίληψη του για τον κόσμο, προσθέτοντας στις γνώσεις του αυτές τις απέραντες εκτάσεις όπου, απ' την Αίγυπτο ως το Γιβραλτάρ, απ' τις Σύρτιες ως τη λίμνη Τσαντ, απ' την Καρχηδόνα ως τη Σενεγάλη, δε συναντάει κάποιος παρά νομάδες, άγρια θηρία και ερήμους, και πολύ αραιά κάποια σωτήρια όαση. Εξάλλου φαίνεται πως ο Ηρόδοτος συμβουλευτήκε ημερολόγιο καταστρώματος διαφόρων ναυτικών απ' τη Σάμο, τη Ρόδο ή τη Φώκαια που είχαν ταξιδέψει στις αφρικανικές ακτές και περιγράψει τους παράκτιους πληθυσμούς. Κατάφερε να δώσει μια εικόνα της Βόρειας Αφρικής, που αν και καμωμένη από λεπτομέρειες συχνά αστείες, είναι πιο πλούσια και πιο ακριβής απ' ότι περίμενε κανείς.

Ο Ηρόδοτος γνώρισε ένα πολύ μεγάλο αριθμό λαών που ζούσαν στα παράλια της Αφρικής. Περιέγραψε τα ήθη τους που μοιάζουν πότε με τα ήθη των Βέρβερων, πότε μ' εκείνα των Τουαρέγκ. Όταν ο Ηρόδοτος φτάνει στην Αίγυπτο καταπιάνεται με το πρόβλημα της γεωλογικής σύστασης της κοιλάδας του Νείλου, αλλά γενικά έχει να μας προσφέρει πάρα πολλές πληροφορίες γι' αυτόν τον λαό και τον πολιτισμό του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

3.1 ΠΥΘΕΑΣ Ο ΜΑΣΣΑΛΙΩΤΗΣ

ΠΟΤΕ ΕΖΗΣΕ – ΠΟΤΕ ΕΓΙΝΕ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ

ΣΚΟΠΟΣ

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΤΗΣ

ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ

ΟΔΟΠΟΡΙΚΟ ΤΟΥ ΠΥΘΕΑ

ΑΠΟ ΣΤΕΡΙΑ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΑ

ΣΤΙΣ ΚΑΣΣΙΤΕΡΙΔΕΣ ΝΗΣΟΥΣ

ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΥ

ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ ΤΗΣ ΒΡΕΤΑΝΙΚΗΣ

ΣΤΗΝ ΑΠΩΤΑΤΗ ΚΑΙ ΑΓΝΩΣΤΗ ΘΟΥΛΗ

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

3.2 ΑΝΔΡΟΣΘΕΝΗΣ Ο ΘΑΣΙΟΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΕΡΓΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (480 – 323 π.Χ)

3.1 ΠΥΘΕΑΣ Ο ΜΑΣΣΑΛΙΩΤΗΣ

ΠΟΤΕ ΕΖΗΣΕ- ΠΟΤΕ ΕΓΙΝΕ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ – ΣΚΟΠΟΣ

Στη διάρκεια του 4^{ου} αιώνα π.Χ πραγματοποιήθηκε ένα μοναδικής σημασίας ταξίδι προς την Βόρεια Ευρώπη και ακόμη πιο πάνω, σε μέρη που έως τότε δεν είχε πατήσει ανθρώπου πόδι. Το ταξίδι αυτό, είχε διπλή υπόσταση: ήταν ένα ταξίδι εμπορικό, με βασικό σκοπό να φτάσουν οι έμποροι της Μασσαλίας στις πηγές του κασσίτερου και του ήλεκτρου, και παράλληλα επιστημονικό. Δε γνωρίζουμε τις ακριβείς προθέσεις του Πυθέα του Μασσαλιώτη, αρχηγού της αποστολής, που την έφερε σε αίσιο τέλος, αλλά το συμπεραίνουμε από το γεγονός ότι ο Πυθέας ήταν φημισμένος γεωγράφος και μαθηματικός. Η αποστολή του λοιπόν, υπήρξε μια ευκαιρία για επιστημονικές παρατηρήσεις, γεγονός άλλωστε που το πληροφορούμαστε από αποσπάσματα των αρχαίων που αναφέρονται στο ταξίδι αυτό.

Οι φιλολογικές πηγές που αναφέρονται στον Πυθέα και το χρόνο διεξαγωγής του ταξιδιού του είναι ανεπαρκείς. Δε γνωρίζουμε χρονολογίες γέννησης ή θανάτου του, ούτε κάποια συγκεκριμένη αναφορά για το ταξίδι του. Ως εκ τούτου όλα όσα συμπεραίνουμε προέρχονται από συσχετισμούς. Μετά τη λήξη της αποστολής του, ο Πυθέας συγκεντρώνοντας το

πλήθος των στοιχείων, πληροφοριών, σημειώσεων και παρατηρήσεων που είχε κάνει, έγραψε ένα μοναδικής αξίας έργο με τίτλο: « Γης περίοδος ή Περί Ὠκεανού».

Με βάση τις υποθέσεις των ιστορικών, ο Πυθέας πιθανότατα γεννήθηκε γύρω στα 370 π.Χ και για να αναλάβει μια τόσο σημαντική αποστολή θα έπρεπε να είχε κάποια ώριμη ηλικία τουλάχιστον 35 ετών. Έτσι φτάνουμε στα 335 π.Χ. Είναι λοιπόν πολύ πιθανό το ταξίδι να έγινε στη δεκαετία 340 – 330 π.Χ., η συγγραφή του έργου να έγινε λίγο αργότερα και να έγινε γνωστό μετά το 327 π.Χ.. Αναφορικά με τη χρονολόγηση της ζωής του, το διάστημα 370 – 300 π.Χ. , περίπου, είναι πολύ πιθανό να ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, αφού αρκετοί τον θέλουν σύγχρονο του Μεγάλου Αλεξάνδρου.

Η χρηματοδότηση της αποστολής του έγινε είτε από τους Τιμούχους, άρχοντες της Μασσαλίας, είτε από τον Μέγα Αλέξανδρο σύμφωνα με κάποιους ιστορικούς, όπως ο Ε.Σταμάτης. Η επικρατέστερη όμως άποψη είναι ότι η χρηματοδότηση της αποστολής του Πυθέα έγινε από τους Τιμούχους.

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ

Σήμερα έχει γίνει πλέον αντιληπτό ότι το ταξίδι του Πυθέα είχε διπλό στόχο: το οικονομικό κέρδος και την απόκτηση γνώσεων και πληροφοριών για χώρες άγνωστες ή ελάχιστα γνωστές. Ήταν, δηλαδή, καθαρά μια εξερευνητική αποστολή που πραγματοποιήθηκε για την ανάπτυξη του εμπορίου της Μασσαλίας και πιστεύουμε ότι ο Πυθέας δεν αποκάλυψε τους πραγματικούς του στόχους στους Τιμούχους, οι οποίοι χρηματοδότησαν την αποστολή του. Οι άρχοντες της πόλης δε θα συμφωνούσαν με την έκταση των αναζητήσεών του και τις περιπλανήσεις του σε τόσο απομακρυσμένες περιοχές και γι' αυτό ο Πυθέας δεν εκδήλωσε εξ αρχής τις επιστημονικές του ανησυχίες. Εν πάση περιπτώσει, θα πρέπει να κατέβαλε μεγάλη προσπάθεια να τους πείσει για την ευεργετική επίδραση του εγχειρήματος στις εμπορικές συναλλαγές της πόλης. Θα πρέπει να χρησιμοποίησε όλες τις γεωγραφικές του γνώσεις και επιστημονικά επιχειρήματα στα οποία ίσως συνάντησε αντίδραση εξαιτίας των παραδοσιακών απόψεων της εποχής. Ας σημειωθεί εδώ ότι ο Πυθέας ως γεωγράφος και διακεκριμένος αστρονόμος της εποχής του είχε παρατηρήσει με απόκλιση μερικών λεπτών (43 3' αντί 43 17') το γεωγραφικό πλάτος της Μασσαλίας, με γνώμονα δικής του επινόησης. Πρέπει λοιπόν να πήρε την άδεια των Τιμούχων, με ενδεχόμενο να παραβεί τις εντολές τους και να συγκεντρώσει επιστημονικό υλικό, που αφορούσε τις μετρήσεις των περιοχών που θα επισκεπτόταν, μετρήσεις γεωγραφικής και

αστρονομικής μορφής, πληροφορίες ηθών, εθίμων και φυσικά στοιχεία για τις πλουτοπαραγωγικές πηγές. Χρησιμοποιώντας ως δέλεαρ τα πιθανά κέρδη από την αποστολή του έπεισε τους Τιμούχους να τον χρηματοδοτήσουν χωρίς να απορρίπτουμε την άποψη ότι το κέρδος ήταν και δικός του στόχος βέβαια.

Τελικά οι Τιμούχοι, παρά τις αρχικές τους αντιρρήσεις, δέχτηκαν και έδωσαν εντολή να κατασκευαστούν τα πλοία των δύο αποστολών του Πυθέα και του Ευθυμένη, τον πλοίαρχο του δεύτερου πλοίου. Έτσι στα ναυπηγεία της Μασσαλίας ειδικευμένοι τεχνίτες και εργάτες άρχισαν να « κατασκευάζουν » τα δυο σκαριά που έπρεπε να ανταποκριθούν σε συνθήκες ναυσιπλοΐας άγνωστες μέχρι τότε, να προσφέρουν στοιχειώδεις ανέσεις στο πλήρωμα και να διαθέτουν χώρους για πολεμοφόδια και άλλες προμήθειες. Το πλοίο που κατασκευάστηκε ήταν μια πεντηκόντορος με εικοσιπέντε κωπηλάτες σε κάθε πλευρά, εφοδιασμένη με όλες τις έως τότε ναυπηγικές βελτιώσεις. Εκτός από τους πενήντα κωπηλάτες, όλους ελεύθερους και αμειβόμενους πολίτες, υπήρχαν άλλα δέκα άτομα: ο ναύαρχος ή πλοίαρχος, ένας υποπλοίαρχος της πλώρης, δύο κυβερνήτες ή πηδαλιούχοι, που χειρίζονταν τα κουπιά-πηδάλια, δύο κελευστές που κρατούσαν τον ρυθμό κωπηλασίας χτυπώντας ένα τύμπανο, και άλλοι όπως γιατρός, μάγειρας, υπηρέτες. Το πλοίο του Πυθέα και το ταξίδι του αναφέρονται με εντυπωσιακούς χαρακτηρισμούς από αρκετούς γεωγράφους και ιστορικούς της αρχαιότητας. Για το πλοίο του Πυθέα μιλάει με καλά λόγια ο Στράβων παρά την αρνητική του στάση απέναντι στο συγκεκριμένο θαλασσοπόρο.

Το πλοίο του Πυθέα και το ταξίδι του αναφέρονται με εντυπωσιακούς χαρακτηρισμούς από αρκετούς γεωγράφους και ιστορικούς της αρχαιότητας. Για το πλοίο του Πυθέα μιλά με καλά λόγια ο Στράβων παρά την αρνητική στάση του απέναντι στον συγκεκριμένο θαλασσοπόρο. Παραδέχεται μάλιστα ότι ήταν εξαιρετικής κατασκευής και το ίδιο σκάφος αναφέρεται από το Ρωμαίο γεωγράφο και ποιητή Ρούφο Φέστο Αβιηνό.

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΤΟΥ ΠΥΘΕΑ ΑΠΟ ΣΤΕΡΙΑ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΑ

Η αναχώρηση των δύο πλοίων των δύο αποστολών, των οποίων ηγούνταν οι Πυθέας και Ευθυμένης, έγινε ταυτόχρονα. Οι δύο πλοίαρχοι συνταξιδεύουν έως τις Στήλες του Ηρακλή όπου και χωρίζουν. Από την Πυρήνη, εμπορική αποικία των Μασσαλιωτών κατά μήκος των ιβηρικών ακτών, ο Πυθέας συνεχίζει βόρεια, περνάει τα Γάδαιρα και κατευθύνεται στις Κασσιτερίδους νήσους. Η πορεία προς βορρά τον έφερε στις ακτές της Βρετάνης, προηγουμένως όμως φαίνεται ότι προσέγγισε στην Οξύσαμο, το σημερινό Ουεσάν, νησί στις ακτές της Βρετάνης, το τελευταίο προς τον ωκεανό, του οποίου σημειώνει το όνομα επειδή η ετυμολογία του είναι περίεργη: το πρώτο συνθετικό στα ελληνικά σημαίνει «οξύς». Κοντά στην Οξύσαμο βρίσκεται μια προέκταση ξηράς που εισχωρεί μέσα στον ωκεανό. Η χερσόνησος αυτή είναι " η των Όσιμιών χερσόνησος", της οποίας ο Πυθέας αναφέρει το ακρωτήριο Κάβαιον. Μπορεί να είναι ένα από τα τρία ακρωτήρια της Βρετάνης : το Pointe de Penmarch, το Pointe du Riaz ή το Pointe de Saint – Mathieu.

ΣΤΙΣ ΚΑΣΣΙΤΕΡΙΑΕΣ ΝΗΣΟΥΣ

Από το Οξύσαμο ο Πυθέας έπλευσε κατευθείαν για τα ορυχεία της Κορνουάλης και θα πρέπει να ακολούθησε την παλιά πορεία που οδηγεί από το Ουεσάν στο σημερινό Lend's End, που ο ίδιος ονόμασε Βελέριο. Οι ντόπιοι αποκαλούν τη βρετανική ακτή «Be-Helleri» και από την ονομασία αυτή προέρχεται το εξελληνισμένο Βελέριο του Πυθέα, που μάλλον πρέπει να είναι ο πρώτος που εξελλήνισε το όνομα της περιοχής. Μας παρέχει πολλές πληροφορίες για τους κατοίκους και τον κασσίτερο που παρήγαγαν. Παραπάνω περιγραφή για την περιοχή αυτή αντλούμε από τον μεταγενέστερο Διόδωρο το Σικελιώτη.

Από το Βελέριο ο Πυθέας πλέοντας κατά μήκος της νότιας ακτής έφτασε στο νησί Ίκτις, το σημερινό νησί του Wight, το οποίο αποτελούσε το μεγαλύτερο κέντρο εξαγωγής κασσίτερου. Την εποχή εκείνη το νησί ενωνόταν με τη στεριά με έναν ισθμό, κάτι που δε συμβαίνει σήμερα. Από το νησί Ίκτις, ο Πυθέας συνέχισε το ταξίδι του μέχρι το νοτιοανατολικό άκρο της Βρετανικής, το οποίο ονόμασε Κάντιον, το σημερινό North Foreland. Στο Κάντιο έμαθε όλα όσα χρειαζόταν σχετικά με το ήλεκτρο, το σπουδαίο εμπόρευμα της εποχής του. Προτάσσοντας το εμπορικό όφελος του ταξιδιού δεν προχώρησε βόρεια, αλλά γύρισε πίσω στην απέναντι κελτική ακτή, απ'όπου ταξιδεύοντας παραλιακά αναζήτησε τους τόπους εξαγωγής του ήλεκτρου.

ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΥ

Ο Πυθέας διασχίζοντας τη Βόρειο θάλασσα και διαπλέοντας τα παράλια της Βόρειας Ευρώπης, βρέθηκε στη γνωστή Men te Num ή θάλασσα του Μεντανόμου των Ελλήνων, όπου συνάντησε πολλά νησιά, μικρά ή μεγάλα σε διαφορετικές αποστάσεις από την ακτή. Ίσως πρόκειται για τα σημερινά νησιά West και Ostfriesische Inseln. Έφτασε, τέλος, σε ένα νησί που κατά τα λεγόμενα του, απέχει από την απέναντι ακτή μιας ημέρας ταξίδι. Η ακτή αυτή είναι η σημερινή γερμανική ακτή και το νησί που βρισκόταν κοντά της ο Πυθέας το αποκάλεσε Άβαλον. Αναφέρει επίσης ότι στην ευρωπαϊκή ακτή κατοικούσε το γερμανικό έθνος των Gutones ή Guiones. Οι αναφορές που 'έχουν διασωθεί για το νησί αυτό μπορούν να αξιολογηθούν μόνο εάν δεχτούμε ότι όσοι διασώζουν αποσπάσματα του χαμένου έργου του Πυθέα έχουν μεταφέρει σωστά όσα έγραψε ο ίδιος. Όμως οι συγγραφείς που ασχολούνται με το θέμα, δίνουν ο καθένας και διαφορετική ονομασία στο συγκεκριμένο νησί.

Από το νησί Άβαλο, ο Πυθέας συνέχισε το ταξίδι του πλέοντας στη δυτική ακτή της Κυμβρικής χερσονήσου μέχρι το βόρειο άκρο, σημερινό Skagen Horn, και από το σημείο αυτό, μετά από ταξίδι τριών ημερών έφτασε στη Νορβηγία, στον κόλπο της Χριστιανίας.

Από το σημείο αυτό αρχίζει η επιστροφή του Πυθέα. Αφού περιέπλευσε όλη την Κελτική ακτή, έφτασε σε κάποιο ήσυχο λιμάνι για να περάσει το χειμώνα, φέροντας σε πέρας το εμπορικό σκέλος της αποστολής του. Το λιμάνι αυτό δε γνωρίζουμε ποιο ήταν ακριβώς, αλλά οι περισσότεροι

συγγραφείς υποστηρίζουν πως ήταν το λιμάνι Aber Vrach της γαλλικής ακτής.

Ο ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ ΤΗΣ ΒΡΕΤΑΝΙΚΗΣ

Ο Πυθέας, με τον ερχομό της άνοιξης, αποφάσισε να ασχοληθεί με το επιστημονικό σκέλος της αποστολής του, δηλαδή να προχωρήσει σε περιοχές, όπου δεν είχαν φτάσει προηγουμένως άλλοι θαλασσοπόροι. Κατευθύνεται βόρεια και αρχίζει να μελετά τη Βρετανία. Από τα στοιχεία που έχουν διασωθεί, συμπεραίνετε ότι η περιγραφή της Βρετανίας από τον Έλληνα εξερευνητή είναι η πρώτη γεωγραφική και ανθρωπολογική περιγραφή αυτής της χώρας, της οποίας ο Πυθέας έδωσε με ακρίβεια το σχήμα, τις αποστάσεις, τους κατοίκους με τα ήθη και έθιμα τους. Πρόκειται για μια από τις παλαιότερες περιγραφές της Βρετανίας, αν όχι η παλαιότερη, γεγονός που αναγνωρίζουν και οι ίδιοι οι Βρετανοί, οι οποίοι θεωρούν ότι ο Πυθέας είναι ο πρώτος που έκανε γνωστή την πατρίδα τους στην Ευρώπη. Αυτή η παρατήρηση αναφέρεται και σε πολλά σχολικά τους βιβλία.

Από διάφορες πληροφορίες που διαθέτουμε σχετικά με το ταξίδι του Πυθέα, μας αναγκάζουν να δεχτούμε ότι διέπλευσε όλο το στενό ανάμεσα στην Ιρλανδία (Ιέρνη) και Βρετανική. Υπάρχει όμως αντιγνωμία για το αν αποβιβάστηκε στην Ιρλανδία.

ΣΤΗΝ ΑΠΩΤΑΤΗ ΚΑΙ ΑΓΝΩΣΤΗ ΘΟΥΛΗ

Φτάνοντας στο βορειότερο άκρο της Σκωτίας , στον κόλπο Sanwood στα δυτικά, ο Πυθέας έκανε μια σύντομη στάση και από εκεί προωθήθηκε βορειότερα, πλέοντας σε περιοχές όπου πριν από αυτόν δεν είχε φτάσει άλλος ναυτικός. Μετά από ταξίδι έξι ημερών έφτασε στη Θούλη, την Ultima Thule, την απώτατη γη, που αποτελούσε για την τότε εποχή ένα μύθο.

Πολλοί ιστορικοί – συγγραφείς , όπως ο Αντρέ Μπονάρ, ο Κ.Α. Αθανασιάδης, υποστηρίζουν πως η Θούλη είναι η Νορβηγία. Κάποιο άλλοι, όπως ο Κ. Σφυρής και ο Fr. Kahler, υποστηρίζουν πως η Θούλη είναι η Ισλανδία.

Όλα τα στοιχεία συναινούν στην άποψη πως η Θούλη είναι το νησί Ισλανδία, για πολλούς λόγους. Οι σοβαρότεροι των οποίων είναι:

- 1) Είναι πράγματι η βορειότερη των νήσων της Βρετανικής, άρα είναι σωστός ο χαρακτηρισμός της ως «βορειότατη των Βρετανίδων».
- 2) Απέχει έξι μέρες ταξίδι από τη Βρετανία και βρίσκεται σε απόσταση μιας ημέρας από την «παγωμένη θάλασσα » το πέλαγος των αρχαίων, Κρόνιο. Η παγωμένη θάλασσα του Πυθέα βρίσκεται πέρα από τον πολικό κύκλο, πράγμα που τονίζει και ο Πτολεμαίος.

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Από τη Θούλη ο Πυθέας επιστρέφει στην πατρίδα του τη Μασσαλία, διαπλέοντας το στενό της Μάγχης και φτάνοντας στα Γάδαιρα, τα οποία βρίσκονται κοντά στη Μασσαλία.

Χρειάστηκε περίπου 45 ημέρες για να επιστρέψει στη Μασσαλία, όπου αφηγείται όλα όσα είδε. Συναντά όμως τη δυσπιστία και την καχυποψία των συμπολιτών του, οι οποίοι δεν μπορούσαν να δεχτούν ότι είχε φτάσει τόσο μακριά. Οι χώρες που επισκέφτηκε ήταν ουσιαστικά άγνωστες πριν, και για δυο αιώνες μετά τον Πυθέα, εξακολουθούσαν να παραμένουν μυθικές, αφού κανείς δεν τολμούσε να επαναλάβει το εγχείρημα του.

3.2 ΑΝΔΡΟΣΘΕΝΗΣ Ο ΘΑΣΙΟΣ (4^{ος} αιώνας π.Χ)

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Αυτόχθων της Θάσου, ο Ανδροσθένης ζούσε στη Μακεδονική πόλη Αμφίπολη, όταν ο Μέγας Αλέξανδρος ξεκίνησε τις εκστρατείες του στην Ασία. Ο Ανδροσθένης τον ακολούθησε ως καπετάνιος μιας τριήρης, του στόλου που διέταζε ο ναύαρχος του Αλεξάνδρου, Νέαρχος. Αργότερα, μετά από εντολή του Μεγάλου Αλεξάνδρου, εξερεύνησε τα παράλια της Αραβίας πριν καταλήξει τελικά στο νησί Τήλος το 325 π.Χ. Ο Ανδροσθένης μνημονεύεται από τον Αρριανό, τον Θεόφραστο, τον Στράβωνα και τον Ερατοσθένη.

ΕΡΓΑ

- ♦ « Ο περίπλους της Ινδίας » Είναι το πιο σημαντικό έργο του και αναφέρεται στην ιστορία και τη γεωγραφία των τόπων που εξερεύνησε. Κομμάτια του έργου του έχουν διασωθεί.
- ♦ « Πλέοντας στον Περσικό Κόλπο » Μόνο κάποια κομμάτια του έργου του έχουν διασωθεί. Ο Θεόφραστος παραθέτει πληροφορίες για τη χλωρίδα και πανίδα του κόλπου από αυτό το έργο του Ανδροσθένη, ενώ ο Στράβωνας αναφέρει ότι ο Ανδροσθένης υπολογίζει το μήκος της ακτογραμμής της Αραβικής χερσονήσου στα 10.000 στάδια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

4.1 ΑΓΑΘΑΡΧΙΔΗΣ Ο ΚΝΙΔΙΟΣ

**ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΕΡΓΟ – ΤΑΞΙΔΙΑ**

4.2 ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΟΣ Ο ΑΠΑΜΕΥΣ

**ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΕΡΓΑ – ΤΑΞΙΔΙΑ – ΣΧΟΛΙΑ**

4.3 ΤΙΜΟΣΘΕΝΗΣ Ο ΡΟΔΙΟΣ

**ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΕΡΓΑ**

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (323 π.Χ – 197 π.Χ)

4.1 ΑΓΑΘΑΡΧΙΔΗΣ Ο ΚΝΙΔΙΟΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ο Αγαθαρχίδης ο Κνίδιος, έζησε κατά το δεύτερο μισό του 2^{ου} αιώνα π.Χ. Ο Αγαθαρχίδης ήταν περιπατητικός φιλόσοφος, γεωγράφος, ιστορικός, περιηγητής και φυσιολογός. Έζησε στην Αλεξάνδρεια και τον περισσότερο καιρό της ζωής του τον αφιέρωσε σε εξερευνητικές αποστολές. Τον Αγαθαρχίδα τον αναφέρουν ο Στράβωνας, ο Πλούταρχος, ο Διόδωρος ο Σικελός, ο Αρτεμίδωρος και ο Λουκιανός.

ΕΡΓΟ –ΤΑΞΙΔΙΑ

Το σημαντικότερο έργο του Αγαθαρχίδα είναι ο «Περίπλους της Ερυθράς Θάλασσας», το οποίο αποτελείται από 5 βιβλία και έχουν απομείνει σήμερα μόνο κάποια αποσπάσματα αυτού του έργου. Το έργο αυτό εικάζεται πως εντάσσεται στις προσπάθειες της πτολεμαϊκής διοίκησης, οι οποίες εντείνονται αυτήν την εποχή, προκειμένου να αναπτυχθεί το εμπόριο. Ο Αγαθαρχίδης ήταν ο πρώτος που χρησιμοποίησε το όνομα Ερυθρά Θάλασσα με τη σημερινή έννοια, δηλαδή ο πρώτος που δεν εννοούσε με αυτόν τον όρο ολόκληρο τον Ινδικό Ωκεανό. Ήταν επίσης ο πρώτος που

έγραψε για το σύμπλεγμα των Διοσκουρίδου Νήσων, όπως λεγόταν στην αρχαιότητα τα νησιά Σοκότρα στη νότια είσοδο της Ερυθράς Θάλασσας.

Ο Αγαθαρχίδης δίνει μια πολύ ζωηρή περιγραφή των λαών που ζουν στα αραβικά και αφρικανικά παράλια της Ερυθράς Θάλασσας, όπου ταξίδεψε, δίνοντας πολλές πληροφορίες για το κλίμα, τη μορφολογία του εδάφους, τη χλωρίδα και την πανίδα. Επίσης, περιλαμβάνει και πλήθος ιστοριών, τις οποίες δανείζεται, είτε από γραπτές πηγές, είτε από αφηγήσεις των ντόπιων. Αξίζει να σημειωθεί ότι πολλές από αυτές τις ιστορίες ανταποκρίνονται στην αλήθεια και έχουν επιβεβαιωθεί από ευρωπαίους περιηγητές του 19^{ου} αιώνα.

Μεγάλο μέρος του βιβλίου του ήταν αφιερωμένο σε λαούς και ανθρώπους που ο τρόπος ζωής τους διέφερε σε μεγάλο βαθμό από τον ελληνικό – ρωμαϊκό τρόπο ζωής από οποιουδήποτε άλλο λαό, ακόμη και απολίτιστο, στην περιοχή της λεκάνης της Μεσογείου.

Επίκεντρο του ενδιαφέροντος του είναι πάντα το ερώτημα της εναρμόνισης των ηθών και των εθίμων με τη φύση. Ενώ, λόγου χάριν, μιλά με φρίκη για την έλλειψη φιλανθρωπίας που χαρακτηρίζει κάποια αιθιοπική φυλή, ταυτόχρονα είναι σε θέση να δικαιολογήσει τη σκληρότητα αυτών των ανθρώπων λόγω των αναγκών επιβίωσης σε ένα ιδιαίτερα σκληρό περιβάλλον.

Το κριτήριο της φυσικότητας υπερισχύει και κατά την περιγραφή των Σαβαίων και των Ναταβαίων, δύο πλούσιων λαών της Αραβίας, οι οποίοι πλούτισαν από το εμπόριο. Τους

κατοίκους της Αραβίας, ο Αγαθαρχίδης τους ονομάζει
ψαροφάγους.

4.2 ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΟΣ Ο ΑΠΑΜΕΥΣ (135 π.Χ – 51 π.Χ)

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ο Ποσειδώνιος ο Απαμεύς, από την Απάμεια της Συρίας, είναι ένας από τους μείζονες φιλοσόφους και επιστήμονες, που ο πνευματικός του ορίζοντας και τα πολύπλευρα ενδιαφέροντά του μόνο με αυτά του Αριστοτέλη μπορούν να συγκριθούν. Συγκεκριμένα ανήκει στους στωικούς φιλοσόφους με νεοπλατωνικές τάσεις. Σπούδασε στην Αθήνα με τον Πανάτιο τον Ρόδιο και έπειτα πήγε στην Ρόδο και ίδρυσε ένα σχολείο. Τον τελευταίο χρόνο της ζωής του τον πέρασε στη Ρώμη.

Ο Ποσειδώνιος ταξίδεψε σε μεγάλο βαθμό και χρησιμοποίησε τα ταξίδια του για να κάνει μία συστηματική γεωγραφική μελέτη από αμέτρητες χώρες σε Δύση και Ανατολή. Ταξίδεψε στη Νότιο Αφρική, στην Ιβηρική Χερσόνησο, στις Βαlearίδες νήσους, στις όχθες του Ατλαντικού, στη Βρετανία και Γερμανία, Σικελία και Σαρδηνία, Γαλλία και ειδικά στην περιοχή κοντά στη Μασσαλία.

Υπήρξε σπουδαίος φιλόσοφος επιστήμονας, αλλά και συγγραφέας. Η επιρροή του στη φιλοσοφική σκέψη παρέμεινε πολύ ισχυρή μέχρι τον Μεσαίωνα, ενώ τα κείμενα που σώζονται μαρτυρούν έναν εξαιρετικό στυλίστα, που χρησιμοποιεί τα γλωσσικά εκφραστικά μέσα με πολλή τέχνη. Ο Ποσειδώνιος θεωρείται ένας αυθεντικός εκπρόσωπος του πνεύματος της Ελληνιστικής περιόδου.

ΕΡΓΑ – ΤΑΞΙΔΙΑ – ΣΧΟΛΙΑ

Ο Ποσειδώνιος στα μακρινά του ταξίδια γνώρισε κυρίως τη Δύση, ειδικότερα την Ισπανία και τη Γαλατία και συνέλεξε κάθε λογής παρατηρήσεις, για το κλίμα και τη χλωρίδα, τις παλίρροιες και τα ορυκτά, την πανίδα και τους ανθρώπους. Ήταν ο πρώτος που συνέλαβε ως ένα ενιαίο σύνολο τις φυσικές και πνευματικές εκδηλώσεις της ζωής ενός λαού και προσπάθησε να εντάξει σε αυτό και να συσχετίσει μεταξύ τους τόσο τα κοσμικών διαστάσεων φυσικά φαινόμενα που είχε παρατηρήσει, όσο και τα φαινόμενα του κοινωνικού βίου.

Δυστυχώς, σώζονται ελάχιστα αποσπάσματα του έργου του. Στα κείμενα που έχουν διασωθεί υπάρχουν τρεις ιδιομορφίες που έχουν σημασία για τις εθνογραφικές του αναφορές.

Ως πρώτη ιδιομορφία αναφέρεται το εμφανές ενδιαφέρον του Ποσειδώνιου για ζητήματα κοινωνικής συμπεριφοράς. Η κοινωνιολογική διάσταση δεν παρατηρείται μόνο στο έργο του «Περί Ωκεανού» που σώθηκε αποσπασματικά και περιλαμβάνει στοιχεία μετεωρολογίας, βοτανολογίας και εθνογραφίας, αλλά και στο ιστορικό του έργο « Ιστορίαι», στο οποίο τονίζει τα κοινωνικά φαινόμενα με βάση τα οποία ερμηνεύει τα γεγονότα που περιγράφει. Τα κοινωνιολογικά κίνητρα του Ποσειδώνιου είχαν ηθικά κίνητρα.

Το δεύτερο χαρακτηριστικό της εθνογραφίας του Ποσειδώνιου θυμίζει την παλιά ιωνική επιστήμη. Προκειμένου να κατανοήσει τις ιδιαιτερότητες των ξένων λαών, έδωσε μεγάλο βάρος στη διάκριση ανάμεσα στις φυσικές ιδιότητες, σε αυτές που είναι απόρροια της επίδρασης των συνθηκών

ζωής και των συνθηκών περιβάλλοντος και σε αυτές που φέρουν τη σφραγίδα αρχαίων ηθών. Παράδειγμα η ερμηνεία που δίνει ο Ποσειδώνιος στον πολεμικό χαρακτήρα, τον οποίο, όπως και άλλοι συγγραφείς από τον 4^ο αιώνα και μετά, αποδίδει στους λαούς του Βορρά. Ο Ποσειδώνιος είχε περιηγηθεί στη Γαλατία, είχε πει μαζί με Γαλάτες φύλαρχους, είχε δει τα τρόπαιά τους που ήταν κομμένα κεφάλια και άκουσε ιστορίες για τους Δρυίδες. Η ερμηνεία που δίνει είναι ότι εξαιτίας των ιδιαίτερων κλιματολογικών συνθηκών, στους λαούς αυτής της περιοχής, ο θυμός είναι πιο ανεπτυγμένος από ότι σε άλλους λαούς. Γι' αυτό τον λόγο, υποστηρίζει, σε αυτούς παίζει μεγαλύτερο ρόλο όχι μόνο η έριδα, αλλά και η δεκτικότητα απέναντι στη θρησκεία και τη μουσική από ότι στους μεσημβρινούς λαούς, οι οποίοι από την άλλη διακρίνονται για την ανεπτυγμένη διανοητική δραστηριότητα τους, τον λόγο. Τα ανάλογα ήθη και έθιμα εντείνουν αυτές τις τάσεις πέραν του φυσικού ή αλλιώς του μέτρου που αποτελεί εξάρτηση των συνθηκών περιβάλλοντος.

Τέλος, ο Ποσειδώνιος υπήρξε ο πρώτος που προσπάθησε να ερμηνεύσει θεωρητικά τη γένεση και την ανάπτυξη καθώς και τον εκφυλισμό και την παρακμή διάφορων λαών. Επομένως, μπορεί να θεωρηθεί **πατέρας της ιστορικής εθνολογίας.**

4.3 ΤΙΜΟΣΘΕΝΗΣ Ο ΡΟΔΙΟΣ (3^{ος} αιώνας π.Χ)

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ένας ακόμη περιηγητής για τον οποίο δεν έχουμε πολλές πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του, είναι ο Τιμοσθένης ο Ρόδιος. Ο Τιμοσθένης ταξίδεψε πολύ σε διαταγές του Πτολεμαίου Β΄ του Φιλάδελφου, όπου ήταν και ναύαρχός του. Μελέτησε τα έργα των μεγάλων φιλοσόφων και γεωγράφων της αρχαιότητας όπως τον Αριστοτέλη, τον Δικαίαρχο, τον Εύδοξο, τον Έφορο και τον Κλέωνα. Σχόλια για τα έργα του έχουμε από τον Ερατοσθένη, τον Ίππαρχο, τον Μαρκιανό και τον Στράβωνα. Από τα έργα του έχουν διασωθεί μόνο αποσπάσματα σε έργα άλλων συγγραφέων.

ΕΡΓΑ

- ◆ « Στα λιμάνια » 10 βιβλία. Το έργο έχει χαθεί και έχουμε μόνο σχόλια από τον Ερατοσθένη και τον Στράβωνα.
- ◆ « Στα νησιά » Περιλαμβάνει την περιγραφή διάφορων νησιών όπως της Κύπρου, της Κεφαλονιάς, της Θήρας, της Σικελίας.
- ◆ « Χάρτης αποστάσεων » Ο Τιμοσθένης θεωρείται ένας από τους συγγραφείς που σχεδίασε πολλούς χάρτες και διαγράμματα των ανέμων βασιζόμενος στο έργο του Αριστοτέλη « Μετεωρολογία ». Πάντα τοποθετούσε τη Ρόδο στο κέντρο των σχεδιαγραμμάτων του, μια πρακτική η οποία συνεχίστηκε από τους « οπαδούς » του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΡΩΜΑΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

(197 π.Χ. – 4^{ος} αιώνας μ.Χ.)

5.1 ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ

Ο ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΚΑΙ Η « ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ »
Η ΠΡΟΣΕΚΤΙΚΗ ΔΟΥΛΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΥΣΑΝΙΑ ΚΑΙ
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΕΞΗΓΗΤΩΝ
« ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ »

5.2 ΣΤΡΑΒΩΝ Ο ΑΜΑΣΕΙΟΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΒΩΝΑ
ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΒΩΝΑ
ΣΧΟΛΙΑ ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΣΤΡΑΒΩΝΑ

5.3 ΚΟΣΜΑΣ Ο ΙΝΔΙΚΟΠΛΕΥΣΤΗΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΕΡΓΑ

Α.Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΡΩΜΑΪΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 197 π.Χ – 4^{ος} αιώνας μ.Χ

5.1 ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ

Ο ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΚΑΙ « Η ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΗΣ »

Για τον Πausanias δεν υπάρχει σαφής μαρτυρία από την αρχαιότητα. Για την καταγωγή του όμως, τα ενδιαφέροντα του, για τις πολιτικές πεποιθήσεις του υπάρχουν πολλές ενδείξεις στο σωζόμενο εκτενές έργο του. Για την προσωπικότητα του, γίνονται από τη νεότερη έρευνα και εικασίες βασισμένες σε άλλες φιλολογικές πηγές.

Ο Πausanias έζησε και έγραψε τον καιρό που η ρωμαϊκή αυτοκρατορία βρισκόταν στον απόγειο της ακμής της, δηλαδή στον αιώνα των Αντωνίων. Γεννήθηκε την εποχή του Traianού, γύρω στα 110 μ.Χ., και μεγάλωσε σε μια νομιμόφρονα, ευκατάστατη και πολύ συντηρητική οικογένεια. Η πολύ φροντισμένη μόρφωση του άρχισε επί Αδριανού, το 117 μ.Χ., και ως έφηβος σπούδασε αρχαία ελληνική ποίηση και ιστορία και ασκήθηκε στο να γράφει στην αττική διάλεκτο χωρίς σολοικισμούς.

Ταξίδεψε πολύ σε όλη την Ελλάδα και όχι μόνο. Στη Ρώμη, την οποία επισκέφθηκε, είδε ένα είδος λευκών ελαφιών, τα οποία, ενώ τον εντυπωσίασαν, δεν σκέφτηκε να ρωτήσει από ποια ήπειρο ή ποιο νησί τα είχαν φέρει. Τότε, το πέραςμα από χώρα σε χώρα, χωρίς διατυπώσεις, δημιουργούσε ζωηρή

επιθυμία για ταξίδια. Το έργο του « Ελλάδος περιήγησις » περιείχε όλα όσα είδε, αλλά και όσα δεν είδε μέσα από τα ταξίδια του στην Ελλάδα των ρωμαϊκών χρόνων. Γύρω στα 150 π.Χ., επί Αντωνίνου του Ευσεβούς, δημοσίευσε τα Αττικά. Το έργο είχε πολύ μικρή επιτυχία, αλλά ο Πausανίας συνέχισε την επί τόπου μελέτη της Πελοποννήσου, της Βοιωτίας, της Φωκίδας και της Λοκρίδας. Περιέγραψε τις τοπικές λατρείες, κατέγραψε τις παραδόσεις και έκανε ένα διάγραμμα του μυθικού και του ιστορικού παρελθόντος κάθε τόπου.

Επίσπευσε τη συγγραφή του τελευταίου μέρους της « Ελλάδος περιήγησις » και το ολοκλήρωσε βεβιασμένα στα τελευταία χρόνια του Μάρκου Αυρήλιου. Πέθανε τον ίδιο καιρό με τον Μάρκο Αυρήλιο ή στην αρχή της βασιλείας του Κομμόδου. Τα υπόλοιπα μέρη του έργου του, μετά τα Αττικά, δηλαδή οι δυο ενότητες για την Πελοπόννησο (Κορινθιακά – Λακωνικά – Μεσσηνιακά και Ηλιακά – Αχαϊκά – Αρκαδικά) και η άλλη για την Βοιωτία και τη Φωκίδα, είναι πολύ πιθανό πως δημοσιεύτηκαν στο τέλος της βασιλείας του Αντωνίνου, κυρίως όμως επί Μάρκου Αυρηλίου. Ο ίδιος ο Πausανίας ή κάποιο άλλο πρόσωπο του περιβάλλοντος του φρόντισε να κυκλοφορήσουν όλα τα μέρη ως μια ενότητα επί Κομμόδου ή το αργότερο στην αρχή της βασιλείας του Σεπτίμιου Σεβήρου.

Ως τόπο διαμονής του ο ίδιος ο Πausανίας ρητά αναφέρει την περιοχή του Σίπυλου στην Ιωνία. Η πλησιέστερη στο βουνό εγκατάσταση ήταν η λεγόμενη Μαγνησία του Σίπυλου. Η περιοχή αυτή είχε ιδρυθεί πριν από εννέα ή δέκα αιώνες από Θεσσαλούς Μάγνητες. Από τότε όμως είχε αλλοιωθεί ο φυλετικός τους χαρακτήρας. Κατά τον έκτο αιώνα ήταν πόλη λυδική και αργότερα περσική. Υπήρχαν ασιάτες

εξελληνισμένοι και με ονόματα Ελληνικά ή λατινικά, ενώ η μητρική τους γλώσσα δεν ήταν η ελληνική ή η λατινική. Υπήρχε κάποιος σοφιστής από τη Δαμασκό, συνονόματος και σύγχρονος του περιηγητή Πausανία, που παλαιότερα ταυτίστηκε με τον ίδιο. Η σύγχυση αυτή έχει πλέον διαλευκανθεί.

« ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΗΣ »

ΣΧΟΛΙΑ

ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΑ – ΛΑΚΩΝΙΚΑ

Τα Κορινθιακά είναι από τα βιβλία εκείνα του Πausανία που θεωρήθηκαν προσφορότερα για να χρονολογηθούν από τις εσωτερικές ενδείξεις και να δώσουν κατά προσέγγιση τη χρονολογία και των υπόλοιπων βιβλίων. Ωστόσο, καμιά προσπάθεια δεν πέτυχε να προσδιορίσει ικανοποιητικά τα χρονικά όρια της συγγραφής του βιβλίου. Μπορούμε να υποθέσουμε πως μελέτησε την Αργολιδοκορινθία μόλις τελείωσε την Αττική, δηλαδή όχι πολύ μετά τα 150 μ.Χ. Η περιήγηση και η μελέτη της Λακωνίας έγινε αμέσως μετά την περιήγηση της Αργολιδοκορινθίας. Η δημοσίευση όμως των Κορινθιακών και των Λακωνικών φαίνεται πως έγινε μαζί, ίσως και των Μεσσηνιακών. Από τα επτά βιβλία που έγραψε ο Πausανίας για την Πελοπόννησο, τα Κορινθιακά είναι το μόνο που μερικές παράγραφοι του μελετήθηκαν σχολαστικά, πριν το τέλος του περασμένου αιώνα, με την ευκαιρία των ανασκαφών των Μυκηνών και της Τίρυνθας και αργότερα της Κορίνθου και της Επιδαύρου. Αξίζει να αναφερθεί πως στην περιγραφή της Κορινθίας όχι μόνο αγνοεί, αλλά θεωρεί πως δεν αξίζει τον κόπο να αναφερθεί στον Ισθμό. Ο λόγος της σιωπής του μπορεί να είναι η συνήθεια του να παραλείπει πρακτικής χρησιμότητας μνημεία ή να τα αντιπαρέρχεται ως πολύ γνωστά.

ΑΧΑΪΚΑ – ΑΡΚΑΔΙΚΑ

Τα Αχαϊκά, τα Αρκαδικά και τα Ηλιακά, ο Πausanίας πρέπει να τα είχε δουλέψει ως μία ενότητα μέσα στη διετία 173 – 174 μ.Χ. Αξίζει να σημειωθεί ότι από τα 10 κεφάλαια που αφιέρωσε στην Αχαΐα, το ένα αναφέρεται στα είδη των σεισμών και τα αποτελέσματα τους.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έδειξε ο Πausanίας για την Αρκαδία. Παρά το γεγονός ότι ο πληθυσμός της είχε ελαττωθεί, τα στοιχεία του λαϊκού πολιτισμού της επιζούσαν και η χώρα ήταν ένα πανόραμα τοπικών λατρειών, θρύλων και παραδόσεων. Ο Πausanίας παρουσιάζει φημισμένα κατάλοιπα του μυθικού ή ιστορικού παρελθόντος της που και η απλή θέα ή μνεία τους προκαλεί συγκίνηση. Τα Αρκαδικά είναι το εκτενέστερο βιβλίο του Πausanία, χωρίς ιστορικές παρεκβάσεις. Ξόδεψε τον περισσότερο χρόνο στην περιήγησή της Αρκαδίας, σε σχέση με τις άλλες περιοχές της Πελοποννήσου που περιέγραψε.

ΒΟΙΩΤΙΚΑ – ΦΩΚΙΚΑ

Για κάθε περιοχή που εξετάζει ο Πausanias αντιμετωπίζει πρόβλημα μεθόδου. Αρχίζει συνήθως με μια ιστορική παρουσίαση του τόπου και αναζητεί κατόπιν ένα ή δύο πολιτικά ή θρησκευτικά κέντρα συνδεδεμένα οδικώς με πολίχνες και ιερά και χρησιμοποιώντας τα μεγάλα κέντρα ως αφετηρίες, παρουσιάζει τις πιο αξιόλογες αγροτικές κοινότητες με τις παραδόσεις και τις τοπικές λατρείες. Το μεθοδικό αυτό σχήμα βρήκε ιδεώδη εφαρμογή στην Βοιωτία και είχε ως μοναδικό, αλλά σημαντικό μειονέκτημα τη διάσπαση της περιγραφής της πόλης της Θήβας σε διάσπαρτα κεφάλαια.

ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΑ – ΗΛΙΑΚΑ

Αν γύρω στα 155 μ.Χ. ο Πausanias είχε κάνει την περιήγηση και την επί τόπου μελέτη της Αργολιδοκορινθίας, πρέπει να υποθέσουμε πως η περιήγηση της Λακωνίας και της Μεσσηνίας έγινε γύρω στα 160 - 173 μ.Χ.

Η ζωννή επιθυμία του Πausanias να προσφέρει με το έργο του άγνωστο ή ελάχιστα γνωστό υλικό, ικανοποιήθηκε ιδιαίτερα με τους λεγόμενους μεσσηνιακούς πολέμους.

Τέλος με την περιήγηση του στην Ηλία, συνέταξε έναν κατάλογο αρχαίων ολυμπιάδων και ολυμπιονικών.

5.2 ΣΤΡΑΒΩΝ Ο ΑΜΑΣΕΙΟΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Για τον Στράβωνα γνωρίζουμε όσα αναφέρει ο ίδιος μέσα στο έργο του. Δεν είναι πολύ κατατοπιστικός, αν και δεν μπορεί να θεωρηθεί λιγομίλητος.

Αρχαίος Έλληνας στωικός φιλόσοφος, ιστορικός και γεωγράφος από την Αμάσεια του Πόντου, γεννήθηκε το 65 π.Χ. Η πλούσια και ευγενική καταγωγή του εξασφάλισαν τις προϋποθέσεις για μια εξαιρετική μόρφωση. Σπούδασε στη Νύσσα της Καρίας, με δάσκαλο τον Αριστόδημο, στη Ρώμη, όπου γνώρισε τον Ποσειδώνιο, και στην Αλεξάνδρεια, ασπαζόμενος από νωρίς τα διδάγματα της Στοάς. Στην Αλεξάνδρεια οι εκδότες και σχολιαστές του θεωρούν βέβαιο ότι δούλεψε στην περίφημη Βιβλιοθήκη. Στη Ρώμη για τελευταία φορά πρέπει να πήγε το 7 π.Χ., επειδή αναφέρει τη στοά της Λιβίας, της γυναίκας του Αυγούστου. Αργότερα πρέπει να κατέληξε στη γενέτειρά του Αμάσεια, όπου και επεξεργάστηκε το έργο του, επειδή υπάρχουν πλήθος από ιστορικές μαρτυρίες που αγνοεί, ακριβώς επειδή δείχνει να βρίσκεται μακριά από τα κέντρα αποφάσεων της εποχής του.

Για την οικογένεια του έχουμε σκόρπιες πληροφορίες και αυτό ίσως οφείλεται στο γεγονός ότι το μεγάλο έργο του «Ιστορία», που είχε 43 ή 46 βιβλία, έχει χαθεί. Στράβων θεωρείται ότι ονομάστηκε από το γεγονός ότι Strabo ήταν το οικογενειακό όνομα του Πομπηίου, Ρωμαίος αυτοκράτορας, πριν ονομαστεί Magnus, δηλαδή Μέγας. Ο ίδιος πάντως,

προσπαθώντας να δει τα μεγάλα νησιά απέναντι από τα λατομεία της Καράρας αστειεύεται, όπως μερικές φορές το συνηθίζει : « Δεν τα λειο καλά ο Ερατοσθένης, υποστηρίζοντας ότι από τη στεριά δε φαίνονται μήτε η Κύρνος μήτε η Σαρδηνία, αλλά μήτε κι ο Αρτεμίδωρος που τις θεωρεί στη μέση του πελάγου, δηλαδή στα χίλια διακόσια στάδια. Αν ήταν τόση η απόσταση, ακόμη κι αν άλλοι τις έβλεπαν, δε θα της έβλεπα ειδικά εγώ, ή τουλάχιστον τόσο καθαρά, επειδή όντως τις είδα πεντακάθαρα, και μάλιστα την Κύρνο! » Δηλαδή το όνομα Στράβων είναι παρατσούκλι και σημαίνει, απλά, « ο Στραβός», κάποιος με μειωμένη όραση ή, για να είμαστε σαφέστεροι, κάποιος που φαίνεται πως έχει μειωμένη όραση.

Τα γεγονότα της ζωής του ή της Γεωγραφίας του σταματούν στην τρίτη μετά Χριστόν δεκαετία. Ο ίδιος αναφέρει ότι γνώρισε τον στρατηγό Πούβλιο Σερβίλιο τον Ισαυρικό, ο οποίος πέθανε το 44π.Χ., επομένως ήταν στη Ρώμη εκείνη τη χρονιά. Ο Στράβωνας υπολογίζεται να πέθανε γύρω στα 23 μ.Χ.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΒΩΝΑ

Για να γνωρίσει τον κόσμο και να ολοκληρώσει την αντίληψη του γι' αυτόν, ταξίδεψε σε όλο σχεδόν τον τότε γνωστό κόσμο, από την Αρμενία μέχρι την Τυρρηνία και από τον Εύξεινο Πόντο μέχρι τα σύνορα της Αιθιοπίας. Με το υλικό που συγκέντρωσε έγραψε δυο μεγάλα έργα.

Α) « **Ιστορικά υπομνήματα** » Το έργο αυτό, από το οποίο διασώθηκαν μόνο ελάχιστα αποσπάσματα, ήταν διαιρεμένο σε 47 βιβλία και περιλάμβανε την ιστορική περίοδο από την καταστροφή της Καρχηδόνας το 146 π.Χ., μέχρι την ίδρυση της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.

Β) « **Γεωγραφικά** » Με το έργο αυτό έγινε διάσημος και έμεινε το όνομα του στην ιστορία. Σώζεται σχεδόν ολόκληρο και διαιρείται σε 7 βιβλία. Από αυτά, το α' και το β' περιέχουν φυσική και μαθηματική γεωγραφία, τα γ' - ι' τη γεωγραφία της Ευρώπης, τα ια' - ιστ' της Ασίας και το ιζ' της Αφρικής.

Ο Στράβων θα ήταν ευτυχής, αν μάθαινε ότι ολόκληρος ο Μεσαίωνας τον θεωρεί τον **γεωγράφο του κόσμου**. Οι είκοσι αιώνες που μεσολάβησαν επέδρασαν στο έργο του μόνο στη λεπτομέρεια, αλλά όχι στη βασική δομή του. Το έβδομο βιβλίο χάθηκε περίπου το μισό κι απόμειναν επιτομές και αποσπάσματα. Για τους Έλληνες η φθορά είναι τρομερή, επειδή χάθηκε η περιγραφή της Μακεδονίας. Έως τον 12^ο αιώνα τουλάχιστον το έργο είναι πλήρες και έτσι το χρησιμοποιεί ο Ευστάθιος Θεσσαλονίκης.

ΣΧΟΛΙΑ ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΣΤΡΑΒΩΝΑ

Ο Στράβωνας, ως γνήσιος, πεπαιδευμένος Έλληνας της Μικράς Ασίας, είχε σαφή στόχο όταν έγραφε τα συγγράμματα του. Σκόπευε στην ανάπτυξη μιας μορφής φιλοσοφία, που ουσιαστικά αποτελούσε μια συνολική εποπτεία του κόσμου που θα οδηγούσε τον αναγνώστη του στην αρετή και στην σοφία.

Το σύγγραμμα του « **Ιστορίαι** », το οποίο δυστυχώς δεν έχει σωθεί, ενέπνευσε τον Στωικό φιλόσοφο της Αμάσειας να διαγνώσει μέσα από τους ιστορικούς λαβυρίνθους πόσοι ηγέτες της ανθρωπότητας ατύχησαν ή καταστράφηκαν αγεωγράφητοι.

Σε ότι αφορά το έργο του « **Γεωγραφικά** », έχουμε να πούμε περισσότερα καθώς το συγκεκριμένο έργο έχει σωθεί. Κατ'αρχήν η δομή του είναι πολύ σαφής. Επίσης, μερικές φορές είναι εμφανές ότι υπάρχει ένα επίμετρο, ένα συμπλήρωμα, που οφείλεται είτε σε νέα διαβάσματα του γεωγράφου, είτε σε κάποιες παραλείψεις που έπρεπε να καλυφθούν.

Περιγράφοντας την **Ισπανία**, πατρίδα του αμύθητου πλούτου και της εύκολης ζωής, στηρίζεται στις διηγήσεις των πρώτων αποικιστών. Στη **Γαλατία**, όπου υπάρχει διοικητική σύγχυση, οι πηγές του είναι και Λατινικές. Το ύφος όμως παραμένει ρωμαλέο, ενώ ακολουθεί τα μεγάλα ποτάμια για να κατανοήσει τη γεωγραφία του τοπίου. Στο πέμπτο βιβλίο του, αναφέρεται στη **βόρεια Ιταλία** και τις **Άλπεις**. Στο ίδιο βιβλίο, περιγράφει επίσης τη **Ρώμη**, την πρωτεύουσα του κόσμου, την

οποία προβάλλει με ελλειπτικό και εντυπωσιακό τρόπο. Στο έκτο βιβλίο του, οι αναφορές για τη νότια Ιταλία και για τη Σικελία στηρίζονται αποκλειστικά στη θαυμαστή ιστορία των Ελληνικών αποικισμών. Στο έβδομο βιβλίο, περιγράφοντας την Ήπειρο και τη Μακεδονία, η λεπτομέρεια είναι πιο δουλεμένη, κυρίως στην « αρχαιολογία » των λαών. Από το όγδοο ως το δέκατο βιβλίο, ασχολείται με τη νότια και κεντρική Ελλάδα, με πάγιο οδηγό του τον Όμηρο σε ότι αφορά θέματα μυθολογίας και με ιδιαίτερη έμφαση στον θρησκευτικό βίο. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η ιστορία της Πελοποννήσου, επειδή, εκτός των άλλων, ερμηνεύει την ολοκληρωτική εγκατάλειψη της υπαίθρου. Η Πελοπόννησος έχει ερημωθεί, αλλά όχι ως σύνολο.

Εκεί που φαίνεται να λυγίζει συναισθηματικά είναι σε δύο περιπτώσεις, στην πατρίδα του, την Αμάσεια και στην Αλεξάνδρεια. Για την πατρίδα του είναι τυπικά αντικειμενικός. Η περιγραφή του λιμανιού και του περίγυρου της Αλεξάνδρειας είναι, πίσω από την ακρίβεια, εξαιρετικά ζωντανή και πλούσια.

Η τελική εντύπωση που δημιουργεί με το έργο του είναι πως υπάρχει ένας κόσμος του πνεύματος ο ελληνοκεντρικός, που οι Ρωμαίοι τον οργανώνουν καλύτερα από τους Έλληνες που τον δημιούργησαν. Εξάλλου, είναι σαφής όταν μιλάει για τα Ελληνικά μέρη και ασαφής όταν μιλάει για μακρινά μέρη.

ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΒΩΝΑ

Παρακάτω αναφέρουμε τους τόπους που επισκέφτηκε και μελέτησε ο Στράβωνας.

1) Τα Κόμανα του Αντιταύρου (ΙΑ΄ 535,3)

« Όταν εγώ διέμεινα εις τα Κόμανα, υπήρχον εκεί ιερόδουλοι περισσότεροι των 6 χιλιάδων, άνδρες μαζί και γυναίκες »

2) Τον Πύραμο ποταμό της Καταλονίας και το βουνό Ταύρος.

(ΙΒ΄ 536,4)

« Είδον εγώ και τους βράχους, οι οποίοι ευρίσκονται άνωθεν των όχθων του ποταμού Πυράμου »

3) Τα ιερά της Αναΐτιδος και του Ωμάνου στην Καππαδοκία

(ΙΕ΄ 733,15)

4) Τη Νύσσα, όπου σπούδασε, και τις γειτονικές πόλεις Αχάρακα και Τράλλεις. (ΙΔ΄ 648 – 650)

5) Την Ιεράπολη της Φρυγίας (ΙΓ΄ 630,140)

« Εγώ δε απέλυσα εντός του περιφράγματος τούτου και στρουθία, τα οποία και έπεσαν αμέσως νεκρά »

6) Την Έφεσο και το ναό της Άρτεμης. (ΙΔ΄ 641,23)

7) Το νησί Γύαρον, στις μέρες μας ακατοίκητο νησί.

(Ι΄ 485,3)

8) Την Κόρινθο (Η΄ 379,21)

9) Τη Ρώμη.(ΙΒ΄ 568,2, Δ΄ 200,2, Η΄ 381,23, Σ΄ 273,6)

« Προ ολίγου δε κατά τας ημέρας μου απεστάλη εις την Ρώμην κάποιος Σέλουρος, ο οποίος ελέγετο, ότι είναι υιός της Αίτνης »

10) Την περιοχή της Καμπανίας και τα νησιά Έλβα,

Κορσική, Σαρδηνία. (Ε΄ 222, 223, 233)

- 11) Ταξίδεψε από την Ιταλία στην Αίγυπτο, και είδε από το πέλαγος την Κυρήνη (IZ' 837,20)
- 12) Την Αλεξάνδρεια (A' 85,17, B' 101,5)
« Εν ώ δε ευρισκόμεν και διέμενον εις την Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου... »
- 13) Την Αίγυπτο, την οποία περιηγήθηκε (Γ' 175,10)
« Όμοιον δένδρον με το ευρισκόμενον εις τα Γάδεια είδον και εγώ εις την Αίγυπτον»
- 14) Έπλευσε το Νείλο μέχρι το σημερινό Ασσουάν και των συνόρων της Αιθιοπίας (ΙΑ' 518,5, ΙΖ' 804,24)
« Όταν εγώ ανέπλεον τον Νείλον... »
- 15) Την Ηλιούπολη της Αιγύπτου (ΙΖ' 806,29)
- 16) Την Μέμφις και τις Πυραμίδες (ΙΖ' 807 – 808)
- 17) Την Αρσινόη, η οποία πρώτα ονομαζόταν « Πόλη των Κροκοδείλων», όπου αναφέρει ότι είδε ιερό κροκόδειλο (ΙΖ' 812,38)
- 18) Τη Θήβα (ΙΖ' 816,46)
- 19) Τα Φίλας ή Φιλιάς (ΙΖ' 818,50)
- 20) Ο Στράβωνας επισκέφτηκε και άλλους τόπους, τους οποίους δεν αναφέρει ρητώς όπως τους παραπάνω, αλλά το συμπεραίνει ο Ιταλός Έκτωρ Παίς (Ettore Pais) , ο οποίος ασχολήθηκε ιδιαίτερος με τον Στράβωνα, μέσα από τις λεπτομερείς περιγραφές του. Οι τόποι αυτοί είναι: οι ακτές του Πόντου, τη Σινώπη, τη Νίκαια, το Κύζικον, τμήμα της Καππαδοκίας, την Τάρσό, τη Σελεύκεια της Κιλικίας, τα Μύλασα, τα Αλάβανδα, τα Σύκαδα και τη Σμύρνη.

5.3 ΚΟΣΜΑΣ Ο ΙΝΔΙΚΟΠΛΕΥΣΤΗΣ

(6^{ος} αιώνας μ.Χ.)

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ο Κοσμάς ο Ινδικοπλεύστης, ο οποίος ονομάστηκε έτσι γιατί περιέπλευσε τον Ινδικό Ωκεανό, γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια. Ήταν πολυταξιδεμένος έμπορος μπαχαρικών, κυρίως πιπεριού το οποίο εμπορευόταν στην Αιθιοπία και την Ασία, γεωγράφος και θεολόγος. Ταξίδεψε στην Αιθιοπία (522 – 525 μ.Χ.) και από εκεί στο ψηλότερο σημείο του Νείλου φτάνοντας στις πηγές του Γαλάζιου Νείλου. Ο Κοσμάς ο Ινδικοπλεύστης εξερεύνησε τις τρεις θάλασσες, τη Μεσόγειο, την Ερυθρά Θάλασσα και την Αραβική Θάλασσα. Το 520 μ.Χ. ταξίδεψε στην Αραβία, Νότια Αφρική, Ινδία, Κίνα, Κεϋλάνη. Όταν επέστρεψε από τα ταξίδια του έγινε μοναχός στο Μοναστήρι της Αγίας Αικατερίνης στο όρος Σινά.

ΕΡΓΑ

Τα συγγράμματα του είναι η μόνη πηγή πληροφοριών που έχουμε για τη ζωή και το έργο του και δυστυχώς τα περισσότερα δεν έχουν σωθεί.

- ♦ « Χριστιανική Τοπογραφία » 534 – 547 μ.Χ. Το έργο αυτό αποτελείται από 12 βιβλία και περιγράφει τη Γη με βάση τον σημαντικότερο εμπορικό δρόμο, που είναι μια νοητή

ευθεία απο την ανατολή στη δύση. Δε δέχεται τη θεωρία του Πτολεμαίου ότι η Γη είναι στρογγυλή και γράφει πως η Γη περιβάλλεται από ωκεανό και ότι οι θάλασσες είναι κλειστές και επικοινωνούν μεταξύ τους με πορθμούς. Η Γη είναι επίπεδη, μακρόστενη και μετριέται σε μέρες περπάτημα. Έτσι το μήκος της είναι 400 μέρες και το πλάτος 200 μέρες περπάτημα. Έτσι το μήκος της είναι 400 μέρες και το πλάτος 200 μέρες περπάτημα. Αυτά τα μέτρα τα παίρνει ο Κοσμάς πάνω σε μια νοητή γραμμή που αρχίζει από το Γιβραλτάρ, περνάει από τα στενά της Σικελίας, τη Ρόδο, το όρος Ταύρος, την Ασία και καταλήγει στην Ανατολική θάλασσα. Στο έργο αυτό, το οποίο είναι γραμμένο σε απλή γλώσσα, περιλαμβάνει πληροφορίες για την Αίγυπτο, τις Ινδίες και την Κίνα, αλλά και τις σχέσεις αυτών των χωρών με το Βυζάντιο. Περιλαμβάνει επίσης και ζωγραφιές ζώων και φυτών των Ινδιών, όπως της καρύδας και μπαχαρικών. Το ενδέκατο βιβλίο τιτλοφορείται « Στοιχεία των ζώων και φυτών της Ινδίας και του νησιού ». Οι αρχαίοι Έλληνες πρέπει να ταξίδεψαν ως την Κεϋλάνη πριν τον Κοσμά τον Ινδικοπλεύστη. Αυτό το έργο είναι η μόνη δουλειά που έχει διασωθεί.

Άλλα έργα :

- ◆ « Κοσμογραφία » Χαμένο
- ◆ « Αστρονομικοί Πίνακες » Χαμένο
- ◆ « Κινήσεις των Αστρων » Χαμένο
- ◆ « Γεωγραφία της Ερυθράς Θάλασσας » Περιγραφή των χωρών γύρω από την Ερυθρά θάλασσα. Χαμένο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΜΗ ΕΛΛΗΝΕΣ

6.1 Η ΕΙΚΟΝΑ ΚΑΙ Η ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΩΝ ΜΗ
ΕΛΛΗΝΩΝ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

6.2 ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΜΗ ΕΛΛΗΝΕΣ

6.3 ΠΡΟΞΕΝΟΙ: ΟΙ ΞΕΝΟΔΟΧΟΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

6.4 ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ: ΟΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΜΗ ΕΛΛΗΝΕΣ

6.1 Η ΕΙΚΟΝΑ ΚΑΙ Η ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΩΝ ΜΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Υπάρχει μια μεγάλη επιστημονική συζήτηση για τον τρόπο που αντιμετώπιζαν οι Έλληνες τους άλλους λαούς, τους μη Έλληνες. Άλλωστε, οι πληροφορίες προέρχονταν σχεδόν αποκλειστικά από τις σωζόμενες γραπτές πηγές και μόνο η σωστή και η αντικειμενική ερμηνεία τους θα επιτρέψει τη διάλυση αυτής της σύγχυσης.

Στον Όμηρο, την πρώτη ουσιαστικά γραπτή πηγή της Αρχαιότητας, οι μη Έλληνες δεν περιγράφονται με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους. Η είναι σαν τους Έλληνες ή ανήκουν σε ένα φανταστικό κόσμο, όπως οι Κύκλωπες. Η Ομηρική εικόνα, με τους ανθρώπους και τα φανταστικά όντα, παραμένει για κάποιο διάστημα. Η εικόνα του ξένου δεν μπορεί να αλλάξει παρά μόνο με διηγήσεις ανθρώπινες από ταξιδιώτες που θα περιγράφουν άλλους λαούς, τον καθένα με τις ιδιαιτερότητες του. Η αλλαγή ξεκινά από την Ιωνία, με σοφούς όπως ο Εκαταίος ο Μιλήσιος, που έγραψε το έργο « περίοδο γης », ένα γύρο του κόσμου ουσιαστικά, έργο το οποίο δε διασώθηκε. Έτσι, την πρώτη εκτεταμένη μαρτυρία που διαθέτουμε είναι από την Ιστορία του Ηρόδοτου.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι μετά τον Όμηρο και πριν τον Ηρόδοτο υπάρχουν αναφορές για « ξένους » - μη Έλληνες

στην αρχαία λογοτεχνία. Για παράδειγμα, οι Αιγύπτιοι στις Ικέτιδες του Αισχύλου είναι οι πρώτοι μη Έλληνες που παρουσιάζονται στη σκηνή. Η περιγραφή τους όμως υπακούει σε παραδοσιακές και παλιές αντιλήψεις. Η Αίγυπτος για τον Αισχύλο είναι μια χώρα στην άκρη του κόσμου, συνδεδεμένη με τη μυθική Αιθιοπία. Όμως, τα πρόσωπα, όταν φτάνουν στην Ελλάδα, έχουν όλα τα χαρακτηριστικά του Ανατολίτη, την πολυτέλεια της εμφάνισης, την υπέρμετρη αλαζονεία και σιγουριά. Εντελώς διαφορετικοί είναι οι Αιγύπτιοι του Ηροδότου, στους οποίους αφιερώνει ένα ολόκληρο βιβλίο, το δεύτερο του έργου του.

Η εικόνα που έχουν οι Έλληνες για τους ξένους επηρεάστηκε ακόμη πιο πολύ από τους Μηδικούς πολέμους και τη μαζική άφιξη « βάρβαρων » δούλων . Οι Μηδικοί πόλεμοι θεωρήθηκαν ως επίθεση όλου του βαρβαρικού κόσμου κατά της Ελλάδας και η νίκη των Ελλήνων, μετά το Μαραθώνα και τη Σαλαμίνα, ως η νίκη όλων των μικρών πόλεων κατά των πανίσχυρων στρατευμάτων. Στην Αθήνα καταφτάνουν εκατοντάδες ξένοι σκλάβοι. Ορισμένοι λαοί, όπως οι Σκύθες για παράδειγμα, βρίσκονται μόνο ως σκλάβοι κι είναι μεγάλη προσβολή να αποδίδεται σε κάποιον άδικα αυτή η εθνικότητα. Ο Αισχίνης, λόγου χάρη, κατηγορεί το χειρότερο εχθρό του, το Δημοσθένη, ότι έχει μια γιαγιά που κρατάει από τους Σκύθες.

Δεν είναι δυνατόν να δοθεί μια πλήρη εικόνα σχετικά με την αναπαράσταση του ξένου στην ελληνική λογοτεχνία του 5^{ου} και του 4^{ου} αιώνα π.Χ. Ένα τέτοιο εγχείρημα θα ήταν άλλωστε όχι και πολύ ενδιαφέρον, αφού θα είχαμε μια εικόνα επικεντρωμένη στην Αθήνα, μια και τα κείμενα που μιλούν για

τους ξένους, εκτός από εκείνα του Ηροδότου και του Ιπποκράτη, προέρχονται από αυτή την πόλη.

6.2 ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΜΗ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ

Η υποδοχή του ξένου παρουσίαζε μεγάλες διαφορές από πολιτεία σε πολιτεία. Για παράδειγμα, στη Σπάρτη οι ξένοι δεν μπορούσαν να εγκαθίστανται οριστικά στην πόλη. Όταν παρέμεναν εκεί, ήταν υπό την επιτήρηση των εφόρων, που μπορούσαν να τους απελάσουν χωρίς καμιά δικαστική διαδικασία, όποτε το έκριναν αυτοί σωστό. Απλά, ένας κήρυκας τους το ανήγγελλε. Πρόκειται για τη διαδικασία της ξενηλασίας, μιας πρακτικής που εφαρμοζόταν μόνο στην πόλη της Σπάρτης. Στις περισσότερες άλλες πόλεις, η κατάσταση ήταν πολύ λιγότερο αυστηρή. Γενικά όμως, οι περαστικοί ταξιδιώτες δεν έχαιραν πολύ μεγάλης εκτίμησης και τις περισσότερες φορές τους περιόριζαν στις πύλες της πόλης ή στα λιμάνια.

Το πλήρες δικαίωμα του πολίτη δινόταν σε πολύ σπάνιες περιπτώσεις. Ακόμη και στην αρχαϊκή περίοδο, κατά την οποία οι πόλεις ήταν σχετικά ανοιχτές στους ξένους, το δικαίωμα του πολίτη απονεμόταν μόνο περιστασιακά στους μη Έλληνες. Για να δείξουν την ευγνωμοσύνη τους στον Κροίσο που γέμισε με προσφορές το ιερό του Απόλλωνα, οι Δελφοί αποφασίζουν να απονεύμουν σε όσους Λύδους το ζητούσαν, το δικαίωμα του πολίτη.

Ωστόσο, υπάρχουν πολύ βολικές λύσεις, όπως για παράδειγμα του μετοίκου, «αυτού που κατοικεί μαζί με κάποιον». Είναι ο ξένος που έχει εγκατασταθεί οριστικά και έχει ενσωματωθεί σε γενικές γραμμές πολύ ομαλά σε μια

κοινότητα. Μέτοικοι υπήρχαν περίπου σε ογδόντα πόλεις και σε γενικές γραμμές είχαν θετική αντιμετώπιση από τους Έλληνες. Οι μέτοικοι απολάμβαναν μεγάλο μέρος από τα δικαιώματα του αυτόχθονα – εκτός από τα πολιτικά δικαιώματα- με την προϋπόθεση να έχουν εγγραφεί από την αρχή σε έναν κατάλογο, να πληρώνουν ειδικούς φόρους, να εργάζονται επιτόπου.

Άρα η ενσωμάτωση των μη Ελλήνων στην πόλη ήταν δυνατή, συχνά εύκολη, όμως ποτέ ολική. Εξαιτίας του ότι δεν είχαν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στις πολιτικές υποθέσεις, ενδιαφέρονταν από αρκετά μακριά για ότι αποτελούσε ουσιωδώς τη ζωή στην κοινότητα.

6.3 ΠΡΟΞΕΝΟΙ: ΟΙ ΞΕΝΟΔΟΧΟΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Οι πρόξενοι, όπως οι μέτοικοι, μπορούν να είναι Έλληνες ή μη. Πρόκειται για « ξενοδόχους » της πόλης και έχουν χρέος να υποδέχονται σπίτι τους, τους Έλληνες της πόλης που εκπροσωπούν. Ένας πρόξενος της Αθήνας στην Όλβια, για παράδειγμα, οφείλει να στεγάσει, να ξεναγήσει και να ενημερώσει τους Αθηναίους που περνούν απ'την πόλη του. Γι'αυτό έπρεπε να διαθέτει και πολύ χρόνο και πολλά χρήματα. Όσο περίεργο και αν φαίνεται, αυτός ο τίτλος ήταν πολύ επιθυμητός και αποδιδόταν με φειδώ. Για να γίνει κάποιος πρόξενος, έπρεπε να είχε προσφέρει υπηρεσίες στην πόλη την οποία ήθελε να εκπροσωπεί, να υποβάλει γραπτή αίτηση, να παρουσιάσει αυτό το αίτημα ενώπιον της Συνέλευσης του λαού και, συχνά, να επωφεληθεί από την ώθηση ενός σημαίνοντος πολιτικού.

Η μεγάλη ζήτηση που υπήρχε για τον τίτλο του προξένου εξηγείται με το κύρος και τα διάφορα προνόμια από τα οποία επωφελούνταν οι πρόξενοι. Πρώτα απ'όλα, είχαν την αναγνώριση από την κοινωνία που εκπροσωπούν κι απ'αυτήν όπου διαμένουν. Συχνά ο πρόξενος δεν αρκούσαν μόνο στην υποδοχή των ξένων, αλλά **επιλέγονταν και ως πρέσβης**. Ήταν λοιπόν ένα σημαντικό πρόσωπο που μπορούσε να έχει κεντρική θέση στις διεθνείς σχέσεις. Στις πόλεις του Πόντου, οι πρόξενοι της Αθήνας διαδραμάτιζαν εξέχοντα ρόλο στις εμπορικές σχέσεις και έτσι είχαν την εκτίμηση των Αθηναίων.

Τέλος, απολάμβαναν προνόμια στην πόλη που τους είχε διορίσει κι έτσι πήγαιναν εκεί συχνά.

6.4 ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ :

ΟΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΣ

Η επικοινωνία με τους ξένους μέσα στην πόλη γινόταν συνήθως στα ελληνικά. Από την αρχαϊκή εποχή και κατά την κλασσική περίοδο υπήρχε στις πόλεις ένα κράμα πληθυσμών που επέτρεπε να υπάρχει πάντοτε ευχέρεια να βρεθεί κάποιος που να μιλούσε και τη δική τους γλώσσα και τα ελληνικά. Οι πολυάριθμοι δούλοι και οι μέτοικοι μπορούσαν να χρησιμεύσουν ως ευκαιριακοί ή μόνιμοι διερμηνείς. Η δεύτερη γενιά τουλάχιστον – τα παιδιά αυτών που έφτασαν στον ξένο τόπο – ήταν υποχρεωτικά δίγλωσσα.

Όταν κάποιος πήγαινε στο εξωτερικό, δεν έπρεπε να έχει πολλές δυσκολίες να βρεί ανθρώπους να μιλούν ελληνικά. Σε όλες τις περιοχές όπου είχαν δημιουργηθεί αποικίες, ο ταξιδιώτης έβρισκε υποχρεωτικά είτε Έλληνες ικανούς που τα κατάφερναν με την τοπική γλώσσα, είτε – πιο συχνά – αυτόχθονες που είχαν μάθει τα ελληνικά για να εξυπηρετηθούν οι σχέσεις τους με την εκάστοτε πόλη. Επίσης δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι η ναυσιπλοΐα γινόταν κυρίως κατά μήκος των ακτών. Ήταν λοιπόν μάλλον εύκολο, ακόμη κι όταν η κατεύθυνση ήταν ένας ανεξερεύνητος ως τότε τόπος, να βρεθεί σε κάποια μονοήμερη ή πολυήμερη στάση του ταξιδιού ένας αυτοσχέδιος « ξεναγός » που να μιλάει λίγα ελληνικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Η ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

7.1 ΜΟΡΦΕΣ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ

7.2 Η ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΟΥ ΞΕΝΟΥ

7.3 ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΤΗΣ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ

7.4 ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ

7.5 ΟΙ ΠΑΡΑΣΙΤΟΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Η ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

7.1 ΜΟΡΦΕΣ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ

Η φιλοξενία είχε σημαντική θέση στη ζωή των αρχαίων Ελλήνων. Αποτέλεσε μια κοινωνική συμπεριφορά που πήγαζε από μακραίωνους ηθικούς νόμους και **χαρακτήριζε ουσιαστικά τους Αρχαίους Έλληνες**. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο το επίθετο « Ξένιος », που αποδόθηκε στο Δία και η εκτεταμένη λατρεία του σε αρκετά ιερά. Μέσα από τις γραπτές πηγές, η φιλοξενία παρουσιάζεται σε τέσσερις μορφές.

Την πρώτη μορφή αποτελεί η από **ευσπλαχνία φιλοξενία** των ξένων, άγνωστων ταξιδιωτών, οι οποίοι είχαν ανάγκη «περιποίησης », όπως για παράδειγμα η φιλοξενία του Οδυσσέα από τον βασιλιά των Φαιάκων Αλκίνοο.

Η δεύτερη μορφή αποτελεί **συνέπεια της πρώτης**. Όσοι τύγχαναν φιλοξενίας ήταν από τη στιγμή εκείνη συνδεδεμένοι με αυτόν που τους φιλοξένησε με « ειδικούς δεσμούς » και είχαν την υποχρέωση να αλληλοϋποστηρίζονται και να αλληλοβοηθούνται. Η υποχρέωση αυτή μεταβιβαζόταν και στους απογόνους τους. Τέτοιας μορφής φιλοξενίας ήταν του Τηλέμαχου από τον Νέστορα και το Μενέλαο. Δεσμοί φιλοξενίας επίσης δημιουργούνταν και από την ανταλλαγή δώρων από απόσταση. Τέτοια ήταν οι σχέσεις φιλοξενίας που συνέδεαν τον Αγαμέμνονα με τον Κινύρα, βασιλιά της Κύπρου.

Την τρίτη μορφή φιλοξενίας αποτελεί η **ικεσία**, η υποχρέωση δηλαδή παροχής φιλοξενίας. Ο ικέτης που αναγκάζεται να καταφύγει και να ζητήσει άσυλο, τυγχάνει φιλοξενίας, ακόμη κι αν είναι εχθρός εκείνων στους οποίους κατέφυγε.

Ιδιαίτερα δημοφιλής επίσης υπήρξε η **φιλοξενία γνωστών διανοούμενων** της εκάστοτε εποχής στις αυλές μεγάλων οικογενειών. Τα παραδείγματα του Αριστοτέλη που φιλοξενούνταν στην αυλή του Φιλίππου Β΄, του Αριστογένη στην αυλή των Αλενάδων και πολλών άλλων, μας πείθουν για αυτή την τακτική. Η φιλοξενία αυτού του είδους μάλλον δεν ήταν απρόσκοπη. Έδινε στις μεγάλες οικογένειες τη δυνατότητα να παρουσιαστούν ως « **πάτρνες** » των γραμμάτων και γενικότερα της πολιτιστικής προόδου της περιοχής τους, αυξάνοντας ταυτόχρονα το κύρος τους. Σε αυτό άλλωστε συνέβαλλαν και τα επαινετικά κείμενα, όπως για παράδειγμα οι « **επινίκιες ωδές** », που γράφονταν για λογαριασμό τους θεμελιώνοντας την επιζητούμενη υστεροφημία τους.

7.2 Η ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΟΥ ΞΕΝΟΥ

Η λέξη ξένος προσδιορίζει τον φιλοξενούμενο αλλά και τον άγνωστο, ο οποίος δεν ανήκει σε μια δεδομένη κοινότητα και αντιμετωπίζεται με δυσπιστία, αν όχι με εχθρότητα.

Την εποχή εκείνη δεν υπήρχαν ακόμα νόμοι που να διέπουν τις σχέσεις ανάμεσα στις διάφορες κοινότητες. Έτσι, τα πράγματα συμβαίνουν με κάπως συμπτωματικό τρόπο. Ανάλογα με τις περιστάσεις, ο ξένος μπορεί να τύχει θερμής ή εχθρικής υποδοχής.

Όταν ο ξένος έφτανε σε άγνωστα μέρη, όπως ο Οδυσσέας κατά τις περιπλανήσεις του, η πρώτη ερώτηση που γινόταν ήταν να μάθει αν βρισκόταν σε « άγριους και άπιστους και σε ανθρώπους που δεν κατέχουν δίκαιο ή σε αυτούς που σέβονται τους θεούς και είναι φιλόξενοι ». Στην αρχή, η δυσπιστία είναι συχνά αμοιβαία. Όταν ο ξένος δεν ξέρει που πατάει το πόδι του, και όσοι είναι επί της υποδοχής δε γνωρίζουν ούτε κι αυτοί με ποιον έχουν να κάνουν. Ένας τέτοιος φόβος γίνεται εύκολα κατανοητός, αν θυμηθούμε ότι ο ίδιος ο Οδυσσέας, όταν φτάνει στη χώρα των Κικόνων, κλέβει τα ζώα των κατοίκων.

Γι' αυτό, η υποδοχή συνήθως γίνεται με τη βοήθεια μιας σειράς από αναγνωριστικά σημεία. Αν ο ντόπιος έχει κατ' αρχήν καλή διάθεση, και δεν ανήκει σε αυτούς τους λαούς « χωρίς νόμους », πρέπει και ο ξένος να μπορεί να αναγνωριστεί και να εκτιμηθεί. Θα πρέπει να δείξει στους άλλους ότι ανήκει στον ίδιο κόσμο, ότι μοιράζεται κοινές αξίες. Οι αξίες εκείνη την εποχή είναι αρχικά σωματικές ποιότητες – η ομορφιά, η δύναμη, η

ρώμη στη μάχη και στους αγώνες. Για παράδειγμα, ο Οδυσσέας δε θα γίνει εξ ολοκλήρου αποδεκτός και δε θα μπορέσει να σταματήσει τις κοροϊδίες του Ευρύαλου παρά μόνο αφού ρίξει τον πιο βαρύ δίσκο μακρύτερα από όλους τους άλλους. Η λαμπρή επίδοση στα αγωνίσματα είναι ένδειξη καλής αγωγής και ευγενούς οικογένειας.

7.3 ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ **ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΤΗΣ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ**

Το έθιμο της φιλοξενίας για τους αρχαίους Έλληνες ήταν ιερός κανόνας. Πήγαζε από την πεποίθηση ότι πολλές φορές οι θεοί μεταμορφώνονταν σε ξένους και επισκέπτονταν τις πόλεις για να διαπιστώσουν ποιες ήταν ευνομούμενες και σε ποιες οι κάτοικοι ήταν υβριστές. Έτσι, εάν κάποιος θεός μεταμορφωμένος σε θνητό δεν είχε την αντιμετώπιση που αρμόζει, τότε ερχόταν η τιμωρία. Αντίθετα, εάν τον φιλοξενήσουν σύμφωνα με τους « κανόνες » που διέπουν την αρχαία Ελληνική φιλοξενία, ο θεός πάντα θα τον υποστηρίξει και θα του παρέχει μια ευτυχισμένη ζωή. Ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε ένα παράδειγμα μέσα από το έργο του Ευριπίδη « Άλκηστις ». Ο Απόλλωνας αναγκάστηκε από τον πατέρα του τον Δία να δουλέψει ως κοινός βοσκός. Έτσι, ο θεός ζήτησε από τον Άδμητο να τον φιλοξενήσει, δηλαδή, να του παράσχει άσυλο και τροφή. Ο Άδμητος με ευχαρίστηση φιλοξένησε τον βοσκό, χωρίς να ξέρει ότι είναι ο θεός Απόλλωνας. Για να τον ανταμείψει με τη σειρά του, ο Απόλλωνας ξεγελάει τις Μοίρες, οι οποίες είχαν αποφασίσει ότι ο Άδμητος πρέπει να κατέβει στον Άδη. Έτσι, οι Μοίρες επιτρέπουν στον Άδμητο να ζήσει αρκεί να βρεί κάποιον άλλον να κατέβει στον Άδη στη θέση του.

Έτσι, θεωρούσαν τους ξένους ως προστατευόμενους του Ξένιου και Ικετήσιου Δία, καθώς και της Ξένιας Αθηνάς και τους παρείχαν άσυλο. Μάλιστα αυτός που έχει ανάγκη φιλοξενίας, όταν συναντήσει κάποιον και θέλει να τον

φιλοξενήσει ή να μη τον κακοποιήσει επικαλείται τον Ξένιο Ζευς λέγοντας τα παρακάτω λόγια :

« Ιστω νυν Ζευς πρώτα θεών ξενίη τε τράπεζα... »
(Οδύσσεια Υ, 230)

Ο « οικοδεσπότης » περιποιούνταν τους ξένους κυρίως για χάρη του Ξένιου Δία και απαντούσε στα παραπάνω λόγια λέγοντας :

*« Ξειν'ού μοι θέμις ες ουδ'εί κακίων σέθεν έλθοι
ξεινον ατιμήσαι προς γαρ Διός είσιν άπαντες ξεινοί τε
πτωχοί τε... »*

Πίστευαν όμως οι αρχαίοι Έλληνες ότι ο Ξένιος Δίας ήταν αυστηρός και τιμωρούσε αυτούς που ήταν αγνώμονες και καταχράζονταν τη φιλοξενία.

Η κοινωνική θέση κάποιου στην αρχαία Ελλάδα, φαίνεται να καθορίζεται από το πόσο πλουσιοπάροχα μπορεί κάποιος να φιλοξενήσει τους καλεσμένους του. Μόνο οι φτωχοί και οι απολίτιστοι δεν φιλοξενούν τους καλεσμένους τους. Οι ευγενείς των Ομηρικών Επών έδιναν το καλύτερο φαγητό και τα πιο ακριβά δώρα στους φιλοξενούμενους τους. Η καλή φιλοξενία ήταν το καλύτερο που μπορούσε να κάνει κάποιος για να ευχαριστήσει τους θεούς.

7.4 ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ

Τα ταξίδια δεν πλουτίζουν μόνο τη διάνοια, κάνοντας μας, να γνωρίσουμε πολλούς ανθρώπους, τις πόλεις τους και το πνεύμα τους. Χρησιμεύουν επίσης, και ίσως περισσότερο από κάθε άλλο, στο να διαμορφώνουν παντού τους απαραίτητους δεσμούς φιλοξενίας. Η Ελλάδα, μέσα από τις αρχαίες πηγές δείχνει να είναι καλυμμένη από ένα πλατύ δίχτυ μεγάλων οικογενειών, που συνδέονται μεταξύ τους με το αμοιβαίο καθήκον της φιλοξενίας. Πρόκειται για μια διαδικασία σχεδόν υποχρεωτική και απαραίτητη σε μια εποχή που οι δεσμοί των μεγάλων οικογενειών διευκολύνουν τις εμπορικές σχέσεις, τα μεγάλα ταξίδια και κυρίως την επιβολή μιας κοινής πολιτικής μέσα από μια κοινή ιδεολογία.

Η τυπική διαδικασία της φιλοξενίας παρουσιάζεται κυρίως μέσα από τον Όμηρο. Όταν ένας ξένος με καλή εμφάνιση παρουσιαστεί σε ένα σπίτι, τον πλησιάζει ένα μέλος της οικογένειας, του παίρνει το δόρυ, που οι άντρες της καλής κοινωνικής τάξης φέρνουν πάντα μαζί τους, τον πιάνει από το δεξί χέρι και τον οδηγεί στο μέγαρο. Εκεί τον βάζουν να κάτσει σε ένα « θρόνο », απέναντι από την εστία. Μια υπηρέτρια φτάνει με ένα κανάτι και με μια λεκάνη, του πλένει τα χέρια και τοποθετεί μπροστά του ένα κομψό τραπέζι. Πάνω στο τραπέζι η οικονόμος βάζει ένα ποτήρι και το καλάθι του ψωμιού. Ο τραπεζοκόμος φέρνει ένα πιάτο κρέας. Ο οινοχόος ή ο κήρυκας γεμίζει το ποτήρι. Μόνο ύστερα από το γεύμα απευθύνουν

ερωτήσεις στον επισκέπτη, σχετικά με το όνομα του, την οικογένεια του, την πατρίδα του και το σκοπό του ταξιδιού του. Αν ο ξένος, όπως κάνει ο Οδυσσέας το βράδυ της άφιξης του στο σπίτι του Αλκίνοου, αποφεύγει να απαντήσει, δεν επιμένουν στις ερωτήσεις. Θα τον ξαναρωτήσουν αργότερα, την άλλη μέρα, σε μια πιο ευνοϊκή στιγμή. Μέχρι την ώρα της αναχώρησης του, ο ξένος ζει τη ζωή της οικογένειας. Το βράδυ του στρώνουν ένα κρεβάτι στον πρόδρομο που οδηγεί στο μέγαρο. Όταν είναι έτοιμος να φύγει, του προσφέρουν δώρα ανάλογα με την προσωπικότητα του, τον κερνούν ένα τελευταίο ποτήρι, επικαλούμενοι τους θεούς και προσφέροντας τους μια σπονδή. Παρά το γεγονός ότι τα δώρα είναι απαραίτητα και αναμενόμενα, μπορεί κάποιος να τα αρνηθεί, τουλάχιστον μέρος τους : ο Τηλέμαχος δε θέλει τα άλογα του Μενέλαου επειδή δεν είναι κατάλληλα για την Ιθάκη. Δεν έχει όμως σημασία, αφού ο βασιλιάς της Σπάρτης θα αλλάξει τα δώρα του και θα του δώσει άλλα μεγαλόπρεπα δώρα. Όταν δέχεται κανείς το δώρο, δεν ακολουθούν γενικά ευχαριστίες, αλλά κάποιες φορές μια ευχή ή μια έκφραση που να δείχνει ότι αυτή η γενναιοδωρία θα αναγνωριστεί από τις μελλοντικές γενιές. Ακόμη, προθυμοποιούνται, αν υπάρχει λόγος να του παραχωρήσουν τα μέσα να συνεχίσει το ταξίδι του, άμαξα ή καράβι. Καμιά φορά αναθέτουν σε ένα γιο της οικογένειας να τον συνοδεύσει, όπως κάνει ο Νέστορας για τον Τηλέμαχο ή αναθέτουν αυτή τη δουλειά σε κάποιον ακόλουθο.

Όταν ο επισκέπτης είναι άγνωστος, χωρίς κανένα δεσμό με την οικογένεια του ανθρώπου που τον φιλοξενεί, παρουσιάζεται

ως ικέτης. Αγκαλιάζει τα γόνατα της κυρίας ή του κυρίου του σπιτιού, διατυπώνει την παράκληση του και κάθεται στις στάχτες τις εστίας. Από εκείνη τη στιγμή η διαδικασία της φιλοξενίας ξετυλίγεται σύμφωνα με τους πατροπαράδοτους κανόνες.

7.5 « ΟΙ ΠΑΡΑΣΙΤΟΙ »

Όπως έχει προαναφερθεί, οι αρχαίοι Έλληνες ήταν πολύ φιλόξενοι. Η συμπεριφορά τους προς τους καλεσμένους τους, ήταν ιδιαίτερα γενναιόδωρη, ώστε κάποιος καλεσμένος μπορούσε να φέρει όποιον ήθελε μαζί του. Αυτή η συνήθεια, μάλιστα, γέννησε μια ιδιαίτερη κατηγορία ανθρώπων, στην οποία έδωσαν το περιφρονητικό παρατσούκλι **παράσιτοι**. Ο Πλούταρχος έγραψε ένα ολόκληρο κεφάλαιο αφιερωμένο στο πρόβλημα : ως ποιο βαθμό μπορεί να χρησιμοποιήσει κανείς το δικαίωμα της φιλοξενίας, χωρίς να ξεπεράσει το όρια της καλής συμπεριφοράς.

Στο *Συμπόσιο*, ο Πλάτωνας διηγείται ότι ο Αριστόδημος συνάντησε το Σωκράτη με επίσημο ένδυμα και μαθαίνοντας ότι πηγαίνει στο τραπέζι του Αγάθωνα, αποφάσισε να τον συνοδεύσει αν και δεν ήταν καλεσμένος. Στο δρόμο ο Σωκράτης, καθώς ήταν απασχολημένος με κάποιο φιλοσοφικό πρόβλημα, βράδυνε το βήμα του. Ο Αριστόδημος όμως, δεν παρατήρησε ότι ο φιλόσοφος έμεινε πίσω και μπήκε μόνος στο σπίτι του Αγάθωνα. Παρ'όλα αυτά δε βρέθηκε σε δυσάρεστη θέση, καθώς οι θύρες ήταν διάπλατα ανοιχτές, και ένας δούλος τον οδήγησε αμέσως στην τραπεζαρία, όπου ο Αγάθωνας τον υποδέχτηκε με μεγάλη χαρά, λέγοντας του ότι ήθελε να τον καλέσει προσωπικά, μα δεν μπόρεσε να τον βρει.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ολοκληρώνοντας αυτή την πτυχιακή εργασία, βλέπουμε πως οι αρχαίοι περιηγητές παρά το γεγονός ότι « άρχιζαν από το μηδέν », αφού εξερευνούσαν απάτητα και άγνωστα μέρη, και ούτε είχαν τα τεχνολογικά μέσα που διαθέτουμε εμείς, κατάφεραν να υπερνικήσουν κάθε εμπόδιο, να ταξιδέψουν στον κόσμο – με διαφορετικά κίνητρα σε κάθε εποχή και περίπτωση - και να καταγράψουν όλα όσα είδαν και όσα τους εντυπωσίασαν.

Στις μέρες μας βέβαια, η έννοια των ταξιδιών και της φιλοξενίας έχουν διαφοροποιηθεί σε μεγάλο βαθμό. Τόσο πολύ ώστε να είναι σχεδόν αδύνατον να συγκριθούν. Σε αυτό, συνέβαλαν πολλοί παράγοντες. Η αλματώδης τεχνολογική ανάπτυξη – ειδικά τις τελευταίες δεκαετίες – η εξέλιξη των ανθρωπίνων αναγκών, οι αλλαγές που επήλθαν στη δομή των ανθρωπίνων αναγκών, καθώς και η « γνώση » των μέχρι πρότινος άγνωστων προορισμών είναι οι κυριότεροι λόγοι.

Η φιλοξενία πλέον είναι ένα προνόμιο που μπορούν να απολαύσουν μόνο οι οικείοι μας, οι αποστάσεις μηδενίζονται, οι τόποι είναι πάνω – κάτω γνωστοί από το πλήθος των πληροφοριών που διαθέτουμε πλέον, ενώ τα ταξίδια είναι προνόμιο αρκετών ανθρώπων και γίνονται κυρίως για λόγους αναψυχής και επαγγελματικών υποχρεώσεων.

Όλα αυτά βέβαια δεν αναιρούν ούτε υποβαθμίζουν τις προσπάθειες και τα επιτεύγματα των αρχαίων περιηγητών. Αντίθετα, έρχονται να τονίσουν τη διαχρονική σημασία αυτών των ταξιδιών και των γραπτών κειμένων που έχουν σωθεί στις

μέρες μας μέσα από τους αιώνες. Το παρελθόν γίνεται
δάσκαλος του παρόντος και θεμελιωτής του μέλλοντος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΟΜΗΡΟΥ

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΜΙΡΟ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ Ν.ΠΑΠΑΔΗΜΑ 1988

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

ΚΟΛΟΜΠΟΒΑ Κ.Μ. – ΟΖΕΡΕΤΣΚΑΙΑ Ε.Λ.
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΗΜΑ 1989

ΜΕΣΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

CORINNE COULET
ΕΚΔΟΣΕΙΣ Ν.ΠΑΠΑΔΗΜΑ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΞΕΝΟΙ

ALBRECHT DIHLE
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Ο ΑΡΧΑΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΑΝΤΡΕ ΜΠΟΝΑΡ
ΤΟΜΟΣ 2, ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΘΕΜΕΛΙΟ 1985

ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΗΣ

ΝΙΚ.Δ.ΠΑΠΑΧΑΤΖΗ
ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ ΑΕ 1994

ΣΤΡΑΒΩΝ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΚΤΟΣ

ΣΤΡΑΒΩΝ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ

ΑΠΑΝΤΑ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ – ΠΑΠΥΡΟΣ

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΟΥ ΠΥΘΕΑ ΣΤΗΝ ΑΓΝΩΣΤΗ ΘΟΥΛΗ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΛΑΖΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΙΟΛΟΣ

ΟΜΗΡΙΚΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ
ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΙΝΟΥΠΟΛΕΙ 1876

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΕΣ – ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΠΥΡΣΟΣ

ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ, ΣΕΛΙΔΑ 21

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΤΕΥΧΟΣ 3 , ΜΑΙΟΣ 1987

INTERNET

PERSEUS ENCYCLOPEDIA

www.perseus.tufts.edu/

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

www.tmth.edu.gr